

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 01440

BAYNAKHT

Vladimir Galaktionovich Korolenko

*Permanent preservation of this book was made possible
by Herman & Dina Brodsky
in honor of
Jacob & Anna Brodsky and Louis & Rose Konikof*

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

וו. קאראלענקא

ביינאכט

אנדוש: י. ווינישטאט
רעדאגירט: פ. קאפלאן

№ 27.

פארלאג
"דער פוילישער פונד"
ביאליסטאק.
1921

דרוק א. זבאר, ביאליסטאק.

ב י נ א כ ט.

I.

ס'איז געווען ארום האלבע נאכט. אין צימער האָט זיך געהערט דאָס טיפע אָטעמען פון די שלאָפנדיקע קינדער.

אין ווינקל פון צימער, אויף דער פּאָדלאָגע, איז געשטאנען א מעדניצע. אויפן דעק פון דער מעדניצע איז געווען א ביסל וואסער און ס'איז געשטא א חלבנע ליכטל אין א לייכטער. די ליכט האָט זיך זייער צעשמאָלצן, דער קנייטל אירער האָט זיך פון אויבן באדעקט מיט א טונקעלער יארמלקעלע און פלעגט שטיל אונטערקנאקן. חוצדעם האָט נאָך אויף דער וואנט געקלאפט אן אומרו, און אויף דער פּאָדלאָגע אינם באליכטענעם קרייג, לעם דער מעדניצע, האָבן זיך באוועגט עטלעכענע וואנצן. ארונטערנעמענדיק אונטער זיך די הינטערשטע לאפקעלעך און פאררייטנדיק די קעפלעך אין דער הויך, האָבן זיי געקוקט אויפן פייער און באוועגט מיט די האַנטעלעך.

אין דרויסן האָבן געהערשט ווינט און רעגן.

דער רעגן האָט געקלאפט אין דאך, אין די בלעטער פון סאָד, געפ- ליושקעט אין די קאלוזשעס. פון צייט צו צייט פלעגט ער זיך איינרוואיקן און פארטראָגן ווערן ווייט-ווייט אין דער פינסטערער נאכט-טיפעניש, ס'פלעגט אָבער לאנג ניט נעמען, און ער פלעגט זיך מיט נאָך מער אימפעט אָנטראָגן אויף דער שטוב, אָנהייבן נאָך מער ווילדעווען, נאָך שטארקער קלאפן אין דאך, שמייסן אין די לאַדנס, אזוי אז צייטנווייז פלעגט זיך דוכטן, אז ער רינט און פליושקעט זיך שוין אין שטוב גופא... דאמאָלסט פלעגט דאָ ווערן אומרוואיק: דער אומרו, וואָס אויפן וואנט, פלעגט ווי אנטשוויגן ווערן,

די ליכט פלעגט זיך שיר-שיר ניט פארלעשן, פון סטעליע פלעגן זיך אָנהייבן ארפּפּלאָן שאַטנט, די וואַנזן פלעגן אויך ווערן אומרואיק און אָנהייבן גיך-גיך באוועגן מיט די וואַנטעלעך און מכין זיין זיך ביי דער ערשטער געלעגנ-הייט צו מאכן פליטה.

נאָר א זעלכע שטורעמדיקע ווינט-אטאקעס פלעגן ניט לאנג האלטן, דער רעגן האָט, דוכט זיך, איינס טאר אלעמאָל ביי זיך באשלאָסן מער קיינמאָל ניט אויפהערן, און אז דער ווינט פלעגט אים לאָזן צורו, פלעגט ער פארצייען זיין אייגענעם נודענעם זמל, וועט פלעגט זיך צוגיסן איבערן הויף, און איבערן סאָד, און איבער דער געסל און ארויס פון דער געסל, עט ווייט-ווייט איבער זי וויסטע, ברייטע פעלדער... דער זמל פלעגט זיך אויך אריינרייסן דורך די שפארונגעס פון די פארמאכטע לאַדנס און פלעגט אָפּקלינגען אין צימער, דאָ ווי אן אומאויפהערלעכער הודושען, דאָ ווי א שטילער פליושק.

דאמאָלט פלעגט זיך אימרו וויזער א נעם טאָן זיך פעסט צו דער ארבעט, און מיט א באווייטענער עקשנות אָפּקלאפן קלאָר און דייטלעך אים לעכס קלאפ זיינעם, די ליכט פלעגט שטיל אונטערקעכאָן, די וואַנזן פלעגן זיך בארואיקן, כאטשע זיי עקשנות פון רעגן פלעגט, ווי ס'ווייזט אויס, אָניאָגן אויף זיי א טיפע מרה-שהורה.

דאָס אלץ האָט געהערט אין צוגעזען פון אונטער דער קאָלדער איינער פון די צוויי ברידער, וועלכע האָבן געשלאָסן דאָ, אין האלויכטענעם צימער. דעם עלטערן (מיט א יאָר עלטער פאר זיין ברודער) האָט מען גערופן וואסיע, דעם יינגערן — מארק. אין דער משפחה איז געווען א מנהג געבן איינער דעם אנדערן צוועקענישן. וואסיע האָט געהאט זייער א גרויסע קאָפּ, מיט וועלכער ער פלעגט גאָר גאָר קלייבערהייט בונקען זיך אָן פאָדלאָגע, דערי-בער האָט מען אים איבערגערופן געל-מוח. מארק איז געווען ניט קיין שיי-נער און פלעגט קוקן פון אונטן א רוף; אים האָט מען געקרוינט מיטן צונע-מעניש: מאַרדעלע.

מאָרדעלע איז זיך זיס געשלאַפן, ער-מוז אָבער האָט זיך שוין א האלבע מינוט צוגעהערט צום גערויש פון רעגן.

ער איז געווען א גרויסער בעל-דמיון און פלעגט זיך אָפט פארקלערן וועגן דעם, וואָס עס טוט זיך אויף דער וועלט, בשעת אלע שלאָפן: ניט ער, ניט מאַרק, ניט די מיידלעך, ניט די אלטע ניאניע — קיינער, הייסט עס, קוקט ניט... וואָס זשע איז? שוין זשע פלייבט דער צימער, ווי געווען, ווי שטענדיק? און דער אומרו? ער האלט טאקע רק אין איין קלאפן, כאָטש קיי-נער הערט אים ניט? און די ליכט לייכט זיך אלץ אזוי, כאָטש ס'איז ניטאָ פאר וועמען? און די וואנצן? זיי האלטן טאקע רק אין איין זיצן אויף דער פאָדלאָגע יאן קוקן אויפן פייער?.. ניט איינמאָל שוין אויפכאפנדיק זיך מיט אָט דעם געדאנק, פלעגט ער פאוואָלינקע, בגנבה, כאפן א קוק פון אונטער דער קאָלד-רע ארויס... איצטיקס מאָל האָט ער גאָר אליין ניט באמערקט, ווי ער האָט זיך אויפגעכאפט, און אים האָט זיך געדוכט, אז אָט-אָט וועט ער טוף-פל-טוף א פאק טאָן דעם צימער גאָר אומגעריכט. שוין א האלבע מינוט, ווי ער איז אויף און קוקט, ניט רירנדיק זיך פון אָרט, מיט האלב אָפענע אויגן, און אין צימער פליסט זיך א מין גאָר באזונדערער, סודותפולער לעבן, וואָס כאפט און פאהאלט זיך, ווי גאָר מ'טוט א קוק אויף אים.

אלץ איז דאָ לעבעדיק, אויסטערליש און מאוימדיק. אינדרויסן ווארפט זיך צאָרנדיק דער רעגן, אזוי ווי קעמפנדיק מיטן ווינט; דער אומרו פאר-הערט זיך מיטן גערויש פון רעגן; די ליכט קרעכצט טרויעריק אונטער; די וואנצן קוקן קלוג און ערגסט, פונקט ווי זיי וואָלטן אָקאָרשט זיך געהאט אדורכגעשמועסט צווישן זיך און געקומען צום הספס, אז דער מצב פון דער ליכט איז באמת א טרויעריקער. און אז דער רעגן גיט אָן מעשים גאָר אומ-זיסט. חוצדעם האָט וואסיע נאָך ארויסגעזען, אז זיי אלע, דער גאנצער צימער מיט אלץ, וואָס אין אים, קוקן מיט רוגזא אויף די קינדער, וועלכע שלאָפן זיך רואיק אין זייערע בעטלעך און ווייסן קיין מעשה ניט.

ס'איז אַבער געווען דאָ נאָך עפעס, דאָס משונהדיקסטע, וואָס בעל-מוח
האָט בשום אופן נישט געקענט תופּט זיין. און אז ער האָט אינגאנצן גע-
עפּט די אויגן און זיך א דריי געטאָן, — איז אלץ פּלוצלונג נעלם געוואָרן.

דער אומרו האָט אָנגעהויבן קלאפּן שטילער און אָן א שום מיין, די
ליכט האָט גאָר פּוזט אז טערגעקוואקט, שוין נישט געקרעכצט; דער צימער
האָט זיך גנכפּט און אָנגענומען זיין פשוטן וואַכעדיקן פּרצוין.

פּונדעסטוועגן האָט בעל-מוח געפּילט, אז דאָ איז עפעס פּאַרט נישט, ווי
ס'באדארף צו זיין... אין אים אליין, צי אין צימער און אפשר פון גערויש.
א? נאָכאמאָל! ניין! ס'איז גאָר א פשוטער רעגן, ער רעשט גאָרנישט אזוי שטארק;
אַט מורמלט ער זיך אונטער פּויל און אַמקלאָר. עפעס רינט און קאפעט,
ריכטיק ווי עמיצער וואָלט וויינען הינטער דער וואנט און עמיצנס קרעכצן
זאָלן זיך ארומטראָגן איבער די ביימער פון גאָרטן... און אין גאָרטן איז
איצט אוודאי פּינסטער צווישן די ביימער, און אין דער ביידל, וואָס אין
גאָרטן, וואָלט איצט קיין איין מענטש זיך נישט אונטערגענומען אריינגויין,
איצט, נאָך האלבע נאכט, בפרט נאָך אין רעגן... מארק האָט זיך אפילו אנומלטן
גערימט, אז ער וואָלט אהין אריין, אויב מ'זאָל אים גאָר דערלויבן... נאָר
דאָס אויך, פארשטייט זיך, נישט אין אזא אומהיימלעכער, שטורעמדיקער נאכט...

וואסיע האָט אזא ציטער געטאָן, איבער זיין פלייצע זיינען דורכגעלאָפּן
מוראשקעס, ער איז צוגעפאלן צום קישן און זיך איינגענורעט מיטן קאָפּ
אין דער דעקע.

און עס דוכט זיך אים, אז ערגעץ אין וואנט, אָדער הינטער דער
וואנט, אָדער גאָר אונטער דער פּאַדלאָגע קומט פּאַר עפעס א מאַדנע באווע-
גונג און א ריידעריי. ס'הערן זיך משונהדיקע קולות און א רוישן פון טריט.

וואָס קען עס זיין? ער האָט ארויסגערוקט די קאָפּ, כדי דייטלעכער צו
הערן, נאָר די קלאנגען זיינען פּלוצלונג צורונגען געוואָרן. אים האָט זיך אויס-

געוויזן, אז ווען ער וואָלט געוואוסט, וואָס דאָס איז, וואָלט ער אויך פאר-
שטאנען, פארוואָס אלץ איז אזוי משונהדיק. נאָר ער האָט פארגעסן און קען
זיך בשום אופן ניט דערמאָנען, ווייל געחלומט האָט זיך אים גאָר עפעס אנדערש.

דאָ איז ער שוין געוואָרן אומרואיך.

— ווייסט, מארקעלע, וואָס איך וועל דיר זאָגן? — האָט ער גינבה
זיך געווענדעט צום שלאָפנדיקן ברודער.

מארק האָט אים געענטפערט מיט א לאנגן כראַפּ.

II.

אין קינדערצימער האָבן עקזיסטירט געוויסע מנהגים. נאכט און נאכט, א
זייער איינס, פלעגן זיך די יינגלעך אויפכאפן און זיך צונויפקומען ביי דער
מעדניצע מיט דער ליכט. דאָס איז געווען א מין נאכט-קלוב, וועלכן ס'פלעגן
אמאָל אויך באזוכן די מיידלעך. די לעצטע פלעגן דאָ אָבער זיין זייער זעל-
טענע געסט. פאר די מיידלעך פלעגט נאָך ניט זיין גענוג זיך אויפכאפן צו
דער צייט, זיי פלעגט נאָך מוזן אָפגילטן צו אָפנארן דער אלטער ניאניע,
וועלכע האָט געהאט זייער א לייכטן שלאָף און וועלכע פלעגט שלאָפן צו-
זאמען מיט די מיידלעך אינם שכנישן צימער. פלעגט זיך זיי אָבער אמאָל
דאָס יע איינגעבן, פלעגט דאן די עלטערע, אָפט מיט דער הילף פון די ברי-
דער, ארויסנעמען פון בעטל דער יינגסטער שורעלען און ביידע, זיך זשמו-
רענדיק און רייבנדיק די אייגעלעך, פלעגן זיך באווייזן אין טיר און צולויפן
צום פייער פון דער ליכט. די וואנצן פלעגן זיך דאמאָלסט אינגאנצן אָפטראַגן
פון דער מעדניצע און פלעגן פון ווייטן, ביז און אָנגעדערודלט, קוקן מיט
רוגז אויף די קינדער, וועלכע פלעגן, גענוי ווי זיי, ארויסקריכן פון די
ווינקלען און פארכאפן זייער פלאץ.

און דאמאָלסט פלעגן זיך פארציען לאנגע און זייער אינטערעסאנטע
שמועסן. קיינמאָל פלעגט זיך די קינדער אזוי חבריש און געשמאק ניט

ריידן. די שפעטע און שטילע נאכט-שעהן פלען, דוכט זיך, צוגעבן זייער
 ממועס דעם באזונדערן רייך פון א פאנטאסטישער אומקלאַר־קייט, און
 מענס דאגה, טאַמער וועט די ניאניע, חלילה, דערהערן און זיך
 האָט פון די יינגלעך און מיידלעך געמאכט א מין ענגן קרייז פון פאנטאסטישע
 רער.

אגב, פלעגן די מיידלעך ריידן זייער ווינציק: זיי פלעגן מיטכאפן מיט
 זיך קאָלדרעס, לאקנס, קליידער — און אלץ ארויפשלעפן אויף זיך, אבי ווי.
 די עלטערע פלעגט העלפן דער יינגערער, און די יינגערע פלעגט איר
 פאָלגן אָן שום טענות. וואָס משונהדיקער די פארקליידונג פלעגט אויסקומען,
 אלץ מער שמחה פלעגט זי ארויסרופן ביי די קינדער. און אז ס'פלעגט זיך
 גאָר איינגעבן מיטשלעפן דער ניאניעס שיך און איר רויט-באבלומטע קאָפּט-
 פאטשיילכל — פלעגט זיין ששון ושמחה, די יונגע מיידלשע הערצלעך פלעגן
 זיך ממש צאפּלען פון תענוג און פון שטילן אָנקוקן זיך. ס'איז טאקע פדאי
 געווען אָנצוקוקן דער קליינער שורעלען מיט די גרויסע, מושמדיק-גרויסע
 קאמאשן אויף די פיטשינקע פיסעלעך און מיט דער פאנטאסטישער פאט-
 שיילכל אויפן קעפל, וואָס פלעגט זיצן מאָדנע ערנסט און שווייגעדיק, בע
 די עלטערע מאשע פלעגט איר נאָכקרימען און מאכן משוגענע העוויות. זי
 פלעגט פאָרשטעלן מיט זיך א גרויסע דאמע, און די יינגלעך אין די הילע
 העמדלעך זיינען עס געווען אירע קאוואלערן אין פראקן.

די אלטע ניאניע האָט לאנג מלחמה געהאלטן מיט אָט דעם מנהג, זי
 האָט אים אָבער ניט געקענט מנצח זיין. נאָך א גאנצער ריי צוזאמענשטויסן
 זיינען ביידע צדדים געקומען צו אזא מין שטילן הספם: קיינער האָט ניט
 געטאָרט אויפוועקן דעם אנדערן; האָט זיך אָבער יענער אליין אויפגעכאפט,
 פלעגן די יינגלעך זיך קענען צונויפקומען ביי דער מעדניצע, נאָר מיטן באדינג:
 זיך האלטן רואיק. מיט די מיידלעך אָבער איז דער ענין געווען א סך שווע-
 רער: דערהערנדיק דעם קלענסטן געוויש אין די קינדערשע בעטלעך, פלעגט
 די ניאניע, ניט געבנדיק זיך קיין מי אפילו אינגאנצן זיך אויפכאפן, א כאפ טאָן

דער ליפערקע און אוועקלייגן איר צוריק. דאָס האָט געהייסן פארשפילט;
 זיך א צווייטן מאָל איז געווען ניט איינגעפירט; די געכאפטע פלעגט
 איינשלאָפן.

פלעגט אָבער דער ליפערקע געלינגען אראַפּקריכן אויפן פּאָדלאָגע און
 זיך צו כאַפן צום שוועל — איז שוין געווען פארפאלן; די ניאניע פלעגט מוזן
 נאָכעפן. טאָמער האָט זי געפרובט איר נאַכיאָגן, פלעגט זיך אויפהייבן א
 שרעקלעכע יללה: די יינגלעך פלעגן אויפּשרינגען און לויפן צו הילף,
 ערייענדיק, אז מאניע איז שוין געהאט אריין צו זיי אין צימער, אז די ניאניע
 האָט שוין דעריבער „קין רעכט ניט“ א. א. וו. ס'פלעגט דאמאָלסט אנטשטיין
 א ערעקלעכע האמפערניש, און ביידע צדדים פלעגן זיין אין דער ספּנה פון אן
 אריינמישונג פון אויבן. שלעכט איז געווען, ווען דער רעש פלעגט דערגיין
 צום טאטן. נאָר ווען די מאמע אליין פלעגט דערהערן א גערודער אין קינ-
 דערצימער, פלעגט זי שוין אויף מאָרגן שיקן נאָך די קינדער און דער
 ניאניע.

— וואָס איז שוין דאָרטן ביי אייך ווידער געווען? — פלעגט זי
 ברעגן מיט גרויס אמוצופרידנקייט, וואָס פלעגט אלעמען מער קרענקען, ווי דעם
 טאטנס צאָרן. — איר זאָלט זיך מער קיינמאָל דערוועגן צונויפקלייבן זיך ביי
 דער ליכטל! — פלעגט זי זאָגן די קינדער און באלד צו דער ניאניע — און
 שטענדיק דו... אלטע.

אָט די לעצטע ווערטער פלעגן עפעס שטענדיק מאכן צו נישט ביי די
 קינדער אין די אויגן דעם פריערדיקן איסור.

— נו, וואָס האָסטו אויסגעפירט, א-א-אלטע?! — פלעגן שטיל, נאָר מיט
 גאל איר רייצן די קינדער, צוריקגייענדיק אלע אינאיינעם אין קינדערצימער.
 די ניאניע פלעגט ביזו מורמלען:

— אלץ איבער אייך, קונדסים!

— טאָ פארוואָס האָסטו איר געכאפט שוין ביי אונז אין צימער?

— א ליגן! כ'האָב איר געהאט געכאפט אין דער פינסטער, האָט זי ויך ארויסגעריסן.

— אך, ניין, ניין! ניט אמת! — האָט הייס פראָטעסטירט מאשע — כ'בין שוין געהאט געווען איבערן שוועל.

די ניאניע פלעגט זיך מוזן אונטערגעבן. זי האָט אליין אויך, זייענדיק פארשלאָפן, ניט גוט געדענקט, וואו זי האָט געהאט געכאפט דער לויפערקע. בכלל פלעגט די אויספאָרשונג פירן שטענדיק צו דער איינמאָל שוין אָנגענו-מענער פּרשה, וועלכע פלעגט זיך, וואָס ווייטער, אלץ מער פארפעסטיקן און וועלכן די קינדער פלעגן ערלעך אָפּהיסן.

.III

איצט האָט זיך וואסיע געקליגט: ער האָט זיך געמאכט, אז ער וועקט ניט מאַרן, נאָר האלט אים שוין פאר אן אויפגעשטאנענעם.

— ווייסט, וואָס איך וועל דיר זאָגן?

די תשובה איז אָבער געווען נאָר א זיפץ און א בורטשע פון שלאָף. די אלטע אינם שכנישן צימער האָט אויך א בורטשע געטאָן.

דער רעגן האָט נאָך אלץ געגאָסן, כאָטש א ביסל שטילער. איצט האָט מען שוין דייטלעך געהערט די ריטשקעלעך, וואָס פלעגן זיך אראַפּקייקלען פון דאך און פון די וואסער-רינגעס.

בעל-מוחס אויגן האָבן ניט ווילנדיק זיך א קער געטאָן צום פינסטערן צימער. פון שטענדיק אָן פלעגט ער זיך וואונדערן, וואָס די מיידלעך האָבן קיין מורא ניט צו שלאָפן אין דער פינסטער, וואו עס פלעגן זיך אים פאָר-שטעלן משונהדיקע ברואים. אייניקל פון זיי זיינען אים געווען גוט באקאנט, און אָט הייבן זיי זיך שוין אָן צו דרייען, כאָטש מ'זעט זיי נאָך ניט. איצט

באוועגט זיך נאָך די פינסטערניש אליין, וואָס איז אָנגעפילט מיט קוים-קוים באמערקבארע פאנטאסטישע גייסטער.

דער שטילער כראָפּען פון דער ניאניע פלעגט זיי אויף א וויילע איבער-שרעקן, זיי פלעגן אויפציטערן, זיך אויסמישן און נעלם ווערן. באלד אָבער פלעגן זיי ווידער ארויסשווימען, און מיט יעדן מאָל אלץ חוצפהדיקער און עקשנותדיקער.

דאָס איז געווען זייער פינילעך, און בעל-מוחן פלעגט א סך גרינגער ווערן, ווען זיי פלעגן זיך לסוף אָנהייבן בולטער אויסטיילן...

פריער האָט זיך, ווי שטענדיק, באוויזן א הויכער עלעגאנטער מאן, אינגאנצן גרין מיט שניי-ווייסע קאָלנערלעך און מאנקעטן. קיין פנים האָט ער ניט געהאט, און דעריבער איז ער טאקי געווען אזוי שרעקלעך. ער האָט אפילו קיין בולטע גלידער ניט פארמאָגט און פלעגט זיך אויף עפעס א מאָד-נעם אופן אויסטיילן פון דער פינסטערניש, ריכטיק ווי די פינסטערניש אליין זאָל געוועסט זיין אָפגעפארבט אין גרין. א מאָל פלעגט ווידער וואסיען אויס-קומען, אז דער מאן איז גאָר אויסגעשניטן פון גרינע און ווייסע טאָול, וואָס עס האָט אים אָבער ניט געשטערט גאוהדיק זיך אַרומשפרייזן איבערן צימער און זיין ביי זיך זייער „פארריסן“, ווי עס פלעגן זיך אויסדריקן די קינדער, ווען וואסיע פלעגט בייטאָג נאָכמאכן זיין ארט גיין.

תחילת פלעגט זיך דער גרינגער באווייזן ערגעץ טיף-טיף אין צימער, קוים, וואָס מ'פלעגט אים זען. ער פלעגט זיך באוועגן אין א קרייזליניע, פונקט, ווי עמיצער זאָל אים איבעררוקן אויף א שפרינג-פעדער, דערנאָך פלעגט ער נעלם ווערן אינם לינקן ווינקל און אין איין רגע זיך באלד ווידער באווייזן פון דער רעכטער זייט, פדי ווידער ארומגיין זיין קרייז, נאָר שוין א סך בולטער און נעענטער. דאמאָלסט טאקע פלעגט וואסיע אָנהייבן מורא האָבן פאר אים. תחילת פלעגט ער זיך פרוּבן ניט זען דעם גרינעם, אז יענער אָבער פלעגט פאָרט קריכן אין די אויגן, פלעגט זיך וואסיע מיט א

בייסנדיקער איראָניע אָנהייבן איינריידן, אז דער גרינער איז גאָר אויסגעשניטן פון טאָוול. ווען ער פלעגט אָבער צוקומען אלץ נעענטער און נעענטער, פלעגט שוין וואסיען ארוממאפן א פחד ניט אויף קאטאָועס: טאָמער האָט יענער טאקע א פנים און וועט נעמען און גלייך א קוק טאָן? דאמאָלסט איז דאָך שוין אוודאי אויס טאָוול!

ביני לביני פלעגט זיך לעם גרינעם אָנהייבן רירן נאָך עפעס, א קליינס און אן אומראיקס. דאָס האָט שוין קיין שום פּרצוף ניט געהאט און אויסגעזען פשוט ווי א שטיקל פינסטערניש, וואָס האָט זיך געגריבלט און געמאכט פארשיידענע באוועגונגען, לעכערלעכע, נאָר שרעקלעכע, וואסיע האָט דאָ הושר געווען א כיטרעקייט פון שונא: מ'קען זיי די אורחים; תחילת מאכן זיי זיך פלומרשט לעכערלעך, כדי צוציען די אויפמערקזאמקייט, און פלוצלונג האָט דער אָ אויך באקומען א פנים, — וואָס זשע וועט זיין?

א רוף טוענדיק נאָכאמאָל מאָרדעלען און ניט באקומענדיק ווידער קיין שום תשובה, האָט בעל-מוח ביי זיך באשלאָסן, אז אזוי ליגן און קוקן אין דער פינסטערניש וועט צו קיין גוטס ניט ברענגען. מ'מוז זען זיך אָפּטרייסלען פון גייסטיקן שטילשטאנד, וואָס האָט זיך שוין אויסגעוועבט אין א קאָשמאר. ער איז אויפגעשטאנען און אוועק צו דער ליכטל. די וואנצן האָבן גיך-גיך, העגרום-פעגרום, זיך אריבערגעפעקלט אויף יענער זייט מעדניצע.

דאָס האָט בעל-מוחן א ווילע טארנומען. דערנאָך האָט ער זיך אָנגע-קויפן צוהערן צום גערויש פון רעגן.

דער רעגן האָט זיך שוין שטארק פארקלענערט. זיין מורמלען פלעגט אמאָל שטילער ווערן, אמאָל זיך פארשטארקן, ריכטיק, ווי דער אָטעם ביי א שלאָפנדיקן. דערפאר האָט זיך אָבער א נעם געטאָן דער ווינט; משוגענערזויז איז ער געפלוין איבער די שפיצן ביימער און אויפגעהויבן א מאָדנעם גע-רויש. וואסיע האָט זיך טאקע פאָרגעשטעלט, ווי עס בוקן זיך די ביימער אין דער נאכט-פינסטערניש, און די בלעטער סודען זיך דערביי; שפעטער אָבער

הָאָט ער זיך איינגעשמועסט, או די ביימער זיינען גאָר קיין ביימער ניט, דער ווינט קיין ווינט ניט, דאָס מוז גאָר עמיצער דאָרטן, אויפן הויף, דרייען אהין און אהער א ריזיקן בויגן פאפיר, דערפֿון איז טאקע אַט דער שור=שען; ס'האָט אים באמת הנאה געטאָן, וואָס באלד איז טאקע אזוי אויסגעקומען; דער קלאנג אליין אפילו האָט זיך געפיטן; אָנשטאָט דעם שורשען פון פייכסע בלעטער, האָט זיך דייטלעך געהערט א מין טרוקענער רוישן פון פאפיר. דערנאָך האָט ער ווידער געפיטן זיין השערה: דאָס מוז גאָר עמיצער אין מיטן דער נאכט שיטן קערנדלעך פון א גרויסן, גאָר גרויסן זאק אין א גרוי=סער וואָר גרויסער פאס. און באלד איז טאקע אזוי אויך אויסגעקומען, אז דער ווינט פלעגט זיך איינרואיקן, פלעגט בעל=מוח אזוי טראכטן: „ר'איז אוועק נאָך א נייעם זעקל, טי'באלד ברענגען". און באמת, באלד פלעגט זיך טאקע ווידער דעהערן, ווי עס שיטן זיך קערנדלעך, עס רעשט, פאלט אויפן דעק אין קלאפט זיך אָן אָן די ווענטלעך.

כאָטש דער געפיל, אז דאָ אין שטוב איז עפעס ניט אין אָרדענונג, איז פון די השערות ניט שוואכער געוואָרן, איז אָבער בעל=מוחן פונדעסטוועגן געלונגען צו פארגעסן אָן גרינעם. דער גאנצער האַרזיאָנט זיינער איז איצט געהאט באשטאנען נאָר פונם באלויכטענעם טייל פאָדלאָגע, מעדניצע, ליכטל און וואנצן, וואָס האָבן געכאפט דאָ אנטקעגן א דרעמל. ביסלעכווייז האָט זיך אים אויך אָנגעהויבן דרעמלען: לאנגע, גאָלדענע פעדים האָבן זיך אָנגעהויבן ציען פון דער ליכט צו די אויגן; די ליכט האָט זיך אָנגעהויבן צושווימען.

IV

אין דערזעלבער מינוט האָט ער פלוצלונג דערפילט, אז איצט איז ער שוין ניט איינער אליין אין צימער. ער האָט א ציטער געטאָן, זיך אומגעקוקט אין דערזען, אז מארק יצט אויפן בעטל, אָנגעשפארט אָן ווענטל, און קוקט פאָרויס מיט נאָך ניט אינגאנצן אויסגעשלאָמענע אויגן. אָבער אז וואסיע האָט זיך א דערפריידער געווענדעט צו אים, האָט מארק זיך באלד דערמאָנט, אז

בייטאָג האָבן זיי זיך געהאט צוקריגט איבער א טעשל קאָרטן. ער האָט זיך
גיך צוריק אוועקגעלייגט און איינגענורעט זיך אין קישן. וואסיען האָט עס
פארדראָסן.

— וועסט טאקע ניט צוגיין צו דער ליכטל? — האָט ער געפרעגט מיט
א זייער געפאלענעם קול.

— ניין, כ'וועל ניט גיין! — האָט מארק אנטשלאָסן געענטפערט.

— פארוואָס?

— פארוואָס! און די קאָרטן געדענקסטו? ..

— נו, קום, קום, כ'ל מאָרגן אָפגעבן.

— א ליגן!

— אויף דער אמתן. מאָרגן. דער טרומייטער אויך — צו שפילן ביי

מיטאָג.

— שווער זיך!

— אויף מיינע נאמנות.

— זאָג דריי מאָל.

— לאָז צורו!

— ניין, זאָג דריי מאָל, א ניט ווער איך באלד אנטשלאָפן!

וואסיען האָט עס געקערענט ביון ביין. סטייטש! א שבועה איז אים נאָך
ווייניק! מארק איז אָבער געווען ביי זיך זייער פארריסן, ער האָט אויך אָפט
ליב געהאט דעם אָנשטעל; א חוצזעם האָט ער נאָך געוואָלט אויסגיטן
א יף בעל-מוחן דעם נעכטיקן פארדרוס, וויסנדיק גאנץ גוט, אז ער האָט אים
איצט אין האנט, און איז איצט דער תקיף. אזוי איז טאקע געווען: רויט פאר
חרפה, האָט בעל-מוח איינס נאָכן אנדערן דריי מאָל אויסגערופן: „ אויף

נאמנות, כ'ל געבן די קאָרטן!"

מאָרדעלע איז ארויס פון בעטל און-אוועק צו דער ליכט, וואָס ס'האָט
דעם ברודער שטארק הנאה געטאָן.

געוויינטלעך פלעגט וואסיע זיך שטענדיק אויפכאפן דער ערשטער, און
דער זיצן און ווארטן איינינקער אליין פלעגט אים אויסזען מוראדיק לאנג.
בעת ער פלעגט זיך באמיען ניט קוקן אָן א זייט און ניט קלערן וועגן גאָר-
ניט, א חוץ ליכטל, וואנצן און מעדניצע — פלעגט זיך אים אויסדוכטן, אז
עמיצער פֿויגט זיך צו נאָענט-נאָענט איבער אים, גייט הינטער אים, קוקט און
אָטעמט אויף אים. די פאנטאזיע פלעגט זיך אים דאמאָלסט צושפילן, און ער
פלעגט זיך אינם באלויכטענעם שטח דערפילן איינזאם, פונקט, ווי ער וואָלט
געזעסן אויפן שפיץ פון א בארג, וואָס איז ארום און ארום ארומגערינגלט
מיט א מוראדיקן, פינסטערן תהום.

דערפאר אָבער, ווען דער דרייסטער און אנטשיידענער מארק פלעגט
צוגיין צו דער ליכט, פלעגן אלע רוחות פאלד פארשווינדן, און די פאנטאזיע
פלעגט אָנהייבן ארבעטן גאָר אין אן אנדער ריכטונג: ס'פלעגן זיך אים פאָר-
שטעלן גאָר אנדערע בילדער, מער רואיקע, פון וועלכע וואסיע פלעגט שטארק
הנאה האָבן. על-פֿירוב זיינען עס געווען פאמיליע-לעגענדעס, וואָס בעל-מוח
פלעגט אויפכאפן פון דער מאמעס און טאטנס שטיקלעך זכרונות בעת א
שמועס מיט די געסט אין זאל. אָט די שטיקלעך פלעגט ער אויפכאפן מיט
אן אומבאוואוסזיניקער דורשטיקייט, און אין די שפעטע נאכט-שעהן, ביי דער
ליכטל, ווען די פאנטאזיע פלעגט זיך א ביסל איינרוואיקן פון די שרעקלעכע
גייסטער, פלעגט דעם יונגן דערציילער באהערשן א מאָדנע באגייסטערונג: די
באוונדערע טיילן פון די פאמיליע-לעגענדעס פלעגן זיך צונויפגיין אין איין
הארמאָניש גאנצעס, ווי אזוי דאָס איז אזוי ארויס, האָט ער אליין ניט גע-
וואוסט. ער האָט אויך ניט געוואוסט, פון וואנען עס האָבן זיך צו אים גענו-
מען געזיסע פרטים, וועלכע קיינער האָט אים קיינמאָל ניט איבערגעגעבן

איינס איז אים אָבער געווען קלאָר, אז דאָס אלץ איז דער הוילער אמת. פריי
 און לייכט פלעגט ער ריידן און דערציילן וועגן דעם, וואָס ס'איז גע-
 ווען ביי זייערע טאטע-מאמע, ווען מיר זיינען נאָך אויף דער וועלט ניט
 געווען, און א מאָל אויך — וואָס מיט אים אליין איז געווען נאָך
 איידער ער איז געווען געוואָרן. טאטע-מאמע פלעגן אין אָט די דערציילונגען
 אויסקומען סיי דעם דערציילער, סיי זיינע צוהערער ניט אזוי, ווי זיי זיינען
 איצט. דאָס האָט אָבער ניט געשאַדט: אין דער אמתן האָט דאָך טאקע אלץ
 באדארפט זיין א ביסל אנדערש, ווען מיר זיינען נאָך אויף דער וועלט ניט
 געווען. שווער איז געווען, למשל, זיך פאַרצושטעלן, אז די מאמע איז א מאָל
 געווען אזא קליינע, ווי שורעלע, און האָט געשפילט אין ליאלקעס, און א,
 דער פאפא — געווען אמאָל אזא צייט — איז גאָר אויף דער שטעלע ניט
 געגאנגען, נאָר געפאַרן רייטנדיק אויף א שטעקל אין א פאפירענער מיצל.
 דאָס פלעגט אויסקומען אזוי ווילד און אויסטערליש, אז די מיידלעך פלעגן
 זיך קייקלען פון געלעכטער, און זיי סאמע ייגסטע האָט געפאטשט מיט די
 הענטלעך, ריזיקירנדיק אויפוועקן דער ניאניע. נאָכדעם פלעגט שוין קיין שום זאך
 ניט אויסקומען וואונדערליך, און בעל-מחז פלעגט באלעבאטעווען איבער די
 געשעענישן, צו וועלכע די קינדער פלעגן זיך גיך צוגעוויינען, ווי מ'געוויינט
 זיך א שטייגער צו קוקנדיק דורך געפארבטע גלעזלעך, צו זען דעם הימל
 רויט, די ביימער — רויט, און אז א רויטער קוטשער טרייבט א רויט פערדל,
 און די רויטע רעדער הייבן אויף א רויטן שטויב אויפן וועג... די מאמע
 האָט דאמאָלט געהאט א גרויסן באַק, וואָס פלעגט אלעמען דערהרגענען מיט
 זיינע שטארקע הערנער; די מאמע אָבער פלעגט אים סירן אויף א שנירעלע,
 ווי א הימל. און אז דער טאטע האָט זיך מיישב געווען חתונה האָפן מיט
 דער מאמע, איז נאָך די מאמע אלט געווען קוים 14 יאָר. דער באַק האָט
 דאמאָלט שיר-שיר ניט דערשטאַנן דעם טאטן מיט די הערנער. דער פאפא
 אָבער האָט פונדעסטוועגן ארויסגענובעט דער מאמא דורכן פענסטער און האָט
 מיט איר חתונה געהאט. שפעטער, ווען וואסיע איז שוין געהאט געווען אויף

דער וועלט, האָט מען געוואָלט ביים פּאפּא צונעמען די מאמא, איר אוועקגעבן אין א קלויסטער, פּדי זיי זאָלן מער ניט זיין קיין חתונה-געהאטע, און דאמאָלסט וואָלט וואסיע ווידער ניט געווען, ווייל ביי ניט קיין חתונה-געהאטע קענען קיין קינדער ניט זיין. און אָט דאָס אלץ געדענקט ער. אים דוכט זיך אויך, אז ער געדענקט, ווי דער פּאפּא האָט ארויסגעגנבעט דער מאמא דורכן פענ-סטער. בעת-מעשה האָט ער זיך געהאט אויפגעהויבן אין בעטל. נאָך אָט דער מעשה האָט אים דער טאטע איינמאָל געזאָגט, אז ער איז א נאר. ווען וואסיע אָבער האָט נאָך דערנאָך צוגעגעבן, וואָס פּאר א בעטל ס'איז געהאט געווען און וואו זי איז געשטאנען און אין וואָסער צימער, האָט אים דער פּאפּא נאָכאמאָל געקרוינט מיטן זעלבן נאָמען, ווייל ער איז נאָך דאמאָלסט גאָר אויף דער וועלט ניט געווען, און אין דער בעטל, וואָס ער זאָגט, איז געהאט געשלאָפּן די מאמע אליין, ווען זי איז נאָך געווען א קליינע מיידעלע און אין דעם צימער האָט די מאמע געהאט געוויינט קינדווייז; דער טאטע ווידער האָט גאָר מיט איר חתונה געהאט אין אן אנדער שטאָט. דאָס האָט אים די מאמע, קען זיין, דערציילט א מאָל וועגן איר צימער, דעריבער זאָגט ער איצט, אז ער האָט אים אליין געזען. אלץ איז טאקע פּלומרשט אזוי אויסגע-קומען, דער פּאפּא איז טאקע געווען גערעכט; וואסיע אָבער פּלעגט מיט פּאר-ביטערונג זיך קלערן: יע, שטענדיק זיינען די גרויסע גערעכט, בעת אין דער אמתן איז עס ניט אזוי: אָט פּארושמורעט ער נאָר די אויגן — און פּאר אים איז א צימער מיט א פענסטער, און דער פּאפּא טראָגט דער מאמא דורכן פענסטער; דערביי לויכט די לבנה עפעס אזוי משונהדיק, און פּארשטענדלעך פּארוואָס: די לבנה איז דאָך דאמאָלסט אויך געהאט געווען אנדערש, — אמאי די מענטשן?

אָט דאָס אלץ און נאָך א סך אנדערעס פּלעגט אָפּלעבן ביינאכט, און צוקוקנדיק יעדן מאָל צו די בילדלעך, פּלעגט וואסיע אנטפלעקן אין זיי אלץ נייע און נייע פּרטים. יעדן מאָל פּלעגט די ניי-אנטפלעקטע קלייניקייט זיך צונויפּוואקסן מיט דאָס פּריערדיקע אזוי שטארק, אז ביים צווייטן מאָל דער-

ציילן פלעגט מען איר שוין בשום אופן ניט קענען אָפּטיילן פון דער גאנצער דערציילונג. און וואסיען פלעגט זיך דוכטן, אז ער האָט דאָס אלץ אליין מיט זיינע אייגענע אויגן געזען, דעריבער געדענקט ער. אמאָל פלעגן ארויסקומען סכסוכים: מארק, דער קנאפ-גלויביקער אין אנטשלאָסענער מארק, פלעגט טענהן, אז וואסיע האָט פריער אנדערש דערציילט, און פלעגט אָפּשניידן: כּוּב ושקר, נעכטיקע טעג! וואסיען פלעגט עס קרענקען, און ער פלעגט זיך סטא-רען ווייכער מאכן מארקן דורך צערטלעכקייטן און חניפה. דאָס פלעגט אָבער מארקן ניט נעמען, און מאַרדעלע, דער עקשן און אכזר, פלעגט פון קיין שום זאך ניט וועלן וויסן און לייקענען שטיין און פיין. ראשית, פלעגט ער טענהן, וואָלט ער אלץ איינס געווען, אויב אפילו דער פאפא און די מאמא וואָלטן ווידער געוואָרן אויס חתונה געהאטע. ער וואָלט געווען זאָגט ער, און טו אים עפעס, ער וואָלט פון קיין שום זאך ניט געוואָלט וויסן... מאלע וואָס!... ווייטער, פלעגט ער טענהן, אז וואסיע האָט גאָרניט געזען, ווי דער פאפא האָט ארויסגענובעט דער מאמא דורכן פענסטער, ווייל וואסיע איז נאָך דאמאָלסט גאָר אויף דער וועלט ניט געווען. דער פאפא האָט דאָך מיט דער מאמא נאָך ניט חתונה געהאט, און וואסיע זאָגט דאָך אליין, אז ביי ניט קיין חתונה-געהאטע קענען קיין קינדער ניט זיין. ער איז געגאנגען גען נאָך ווייטער און אריינגעוואָרפן אין ספק דעם גאנצן ענין „ארויס-גנבענען“. חתונה האָט מען שטענדיק בייטאָג און גיין גייט מען ארויס גלייך דורך דער טיר. אָט האָט ער אליין געזען, ווי אויפן שכנישן הויף האָט חתונה געהאט א משרת. ער איז אראָפּ פון גאניק און זיך אויפגעזעצט אויף א דראָזשקע, און די דינסט-מיידל, וועלכע האָט מיט אים אויך חתונה געהאט, האָט זיך אויפגעזעצט אין דער פריזישער קארעטקע.

— א ליגן... דאָס איז שוין א ליגן! — האָט מאשע זיך אָנגענומען פאר וואסיען. — כ'האָב אליין געהערט, דער פאפא האָט פארציילט אין גאסט-צימער, אז די מאמא איז אן א רויסגענובעטע און אז מ'האָט זי געהאט גע-וואָלט ביי אים צוגעמען.

— ניין, ניט קיין אריסגעגובעטע... ניט קיין ארויסגעגובעטע! — האָט מאָרדעלע עקשנותדיק געחזרט.

— הייסט עס, אז דער פאפא האָט געזאָגט א ליגן, א—יע, א ליגן? — האָט הייס אויסגעשריען מאשע.

— דער פאפא האָט געלאכט, און איר נארָאָנים, גלויבט... וואָס איז דערפון געדרונגען?... און קיין באַק איז אויך ניט געווען, — בבא מעשיות, נעכטיקע טעג און ס'קען ניט זיין...

— ניין, ניט קיין נעכטיקע טעג! ניין, ניט „ס'קען ניט זיין“, דו, דו, מיאוסער צולהכעסניק, עקלהאפטע מאָרדעלע!

— נעכטיקע טעג, נעכטיקע טעג, נעכטיקע טעג, — האָט מאָרדעלע גע-חזרט מיט א קאלטער פאו'ביסנקייט.

— ניט קיין נעכטיקע טעג, ניט קיין נעכטיקע טעג, ניט קיין נעכטיקע טעג, — האָט זיך באמיט איבערשפארן אים מאשע, און די קליינע שורעלע, וואָס האָט שטענדיק געהאלטן דער שוועסטערס צו, האָט זיך גאָר פונאנדער-געוויינט.

דער טומל פלעגט אויפוועקן דער ניאניע... נאָר אפילו אָן דעם פלעגט שוין דער גאנצער שמועס קאליע ווערן. די קינדער פלעגן דאמאָלט שטארק פיינט קרייגן מאָרדעלען פונקט ווי בעת ער פלעגט אומברחמותדיק צעשטערן זייערע קאָרטן-שטיבעלעך, ווארפנדיק אין זיי פון א ווינקל פאפירענע קייק-לעך.

בעל-מוחס פאנטאסטישע שטיבעלעך פלעגן אויך צעקלאפט ווערן פון מארקס ספקות, און די קינדער פלעגן זיך פונאנדערגיין פון דער ליכט אין א זויערער און אָפגעקילטער שטימונג. וואסיע פלעגט אזש וויינען פון קרענקונג און נאָכמער דערפאר, ווייל ער האָט פארשטאנען, אז מאָרדעלע מוז, מסתמא, זיין גערעכט. נאָר ניט דאָס איז דאָך דער עיקר. וואסיע איז אויך גערעכט.

ער איז ניט קיין ליגנער. און ווידער צוריק: ווי אזוי איז נאָר קיין באַק ניט געווען, אז די מאמא האָט דאָך אליין געזאָגט?

V.

צוגייענדיק איצט צו דער ליכט, האָט מאַרק קודם-פל אזוי געשיקט א שנעל געטאָן א וואַנץ, אז יענער האָט זיך עטלעכענע מאָל איבערגעקערט קאָזשאַלקע און איז, ווי א משוגענער, אנטלאָפן צו זיך אין ווינקל

מאַרק פלעגט זיך האַלטן דרייַסט און פריי. זיינע ניט איבעריק שיינע גע- זיכט-שטריכן פלעגן דעם אויסדרוק פון זיין פנים צוגעבן א זיכערקייט און א געוויסע אנטשלאָסנקייט. וואסיע איז געווען דער מאמעס ליבלינג, מאַרק — דעם טאטנס, וועלכער פלעגט אים ליב האָבן פאר זיין העלדישקייט און אנט- שלאָסנקייט. מאַרק פלעגט זיך ניט שרעקן פאר קיין פינטערן צימער, ניט מורא האָבן פאר וואסער. ער פלעגט זיך ווארפן אין טייך אריין פונקט אזוי פריי, ווי פארקלייבן זיך אין דער הייס אַנגעהייצטער באַד אויף די אויבער- שטע פאָליצעס. ביי וואסיען אָבער פלעגט די פאנטאזיע זיך שטענדיק מקדים זיין: ער פלעגט זיך באצייטנט שוין גורען פאר קעלט, און דערפאר איז אים די הויט טאקע געוואָרן אזוי שפירעוודיק; עט פלעגט אים קלאפן א צאָן אָן א צאָן, בעת מאַרקן פלעגט זיין פלוז קיל; ער פלעגט זיך פרייען, בעת מאַרק פלעגט שטיין אויסגעצויגן אין דער גאנצער לענג אויפן פאָליצע און רק טענהן, אז „אים איז אפילו קיין סימן גיט הייס“. אָבער אחוץ אָט די דער- מאַנטע פאלן פלעגן זי ברידער גאנץ גוט הויזן צווישן זיך און פארשטיין איינער דעם צווייטן אויפן וואונק

— נו וואָס? ס'ט אים ווידער געזען? — האָט געפרעגט מאַרדעלע

— דעם גרינעס? יע, געזען.

— א ליגן, כלעבן.

— אויף מיינע נאמנות.

— נו?

— קיין וואָרט ליגן! געזען-און ווייטער גאַרניט... אָן א פנים.

— פון פאפיר?

— כמעט... ניט כדאי איבערצוריידן.

— נארישקייטן. איך האָב ניט מורא. וויבאלד ער איז פון טאָול, טאָ
וואָס זשע איז דאָ מורא צו האָבן? היי, דו, גרינער, ארויס! — האָט זיך גע-
בריהט מאַרק. אומדרייענדיק זיך צו דער טיר. די פינסטערקייט פון צימער האָט
אַבער, א פנים, אויף אים אויך געזירקט; ער האָט זיך אומגעדרייט און צוגע-
געבן שוין א סך שטילעך: — און איך וואָלט אים צעדיסן און שוין.

וואסיע האָט גלייך געביטן דעם שמועס.

— און דיר זעט עס עפעס ניט אויס משונהדיק? — האָט ער געפרעגט.

מאָרדעלע האָט א קלער געטאָן.

— טאקע ס'זעט אויס. און דיר?

— מיר אויך. פארוואָס איז עס אזוי?

— ווייל... ווייל אויסן גאט איז א ווינט, — האָט גענאָגט מאָרדעלע,

צוואַנדיק זיך צום גערויש פון די פלעטער.

— און ס'איז געזען א גרויסער רעגן. ס'איז נאָך איצט אויך, נאָך שוין

א סך קלענער. נאָך דאָס איז ניט דערפאר. און דיר קומט ניט אויס — האָט
ער לעבעוודיק צוגעגעבן — אז דאָס רוישט מען מיט א בלאט פאפיר... אזא
א גרויסן?

מאָרדעלע האָט זיך ווידער צוגעזעצט.

— ניין, ס'דוכט זיך ניט

— און אז מ'שייט קערנדלעך אין א פעסל?

מאָרדעלע האָט זיך ווידער איינגעהערט.

— לחלוטין גיט, ווייל ס'איז דער ווינט.

— און מיר קומט אמאָל אזוי אויס. נאָר פונדעסטוועגן איז ניט דערפון.

היינט עפעס אזוי משונהדיק.

— טאָ פון וואָס?

— כ'ווייט גיט. כ'האָב געוואוסט, נאָר פארגעסן. איצט ווייס איך גיט.

— איך ווייס אויך גיט

ביידע זיינען אנטשוויגן געוואָרן.

דאָ האָט אין דעז צווייטער העלפט שטוב, וואָס איז אָפגעטיילט פון

דער דורך א לאנגן קאָרידאָר, א סקריפ געטאָן א גיך געעפנטע טיר. אויף

דעם סקריפ האָט זיך גאלד אָפגערופן דער פענסטער פון קינדער-צימער, דער

פלאם פון דער ליכט האָט זיך א וויג געטאָן — די טיר האָט זיך ווידער

פארמאכט.

— האָסט געהערט? — האָט געפרעגט וואַס.

— געהערט... ווארט נאָר.

אין די עטלעכענע רגעס, וואָס די טיר האָט זיך געעפנט און פארמאכט,

האָבן זיך דערטראָגן פון דער צווייטער העלפט צונויפגעמישטע, אָפגעריסענע

קלאנגען. קלאָר, אז מ'איז דאָרטן גיט געשלאָפן און, ווייזט אויס, זיך אמילד

גאָרניט געלייגט. עפעס א קול האָט געפאָדערט וואסער, עמיצער האָט געוויינט

און געשרייען, עמיצער האָט געקרעכצט... ביים לעצטן קלאנג איז ביי די

קינדער איינגעפאלן אין די הערצלעך.

— ווייסט, וואָס דאָרטן איז? — האָט לעבעוודיק א פרעג געטאָן וואסיע.

— כ'ווייס. די מאמא געבוירט א מיידעלע.

— אפשר א יינגעלע.

— נ-נו... אפשר א יינגעלע.

פאר מאָרדעלעס געדענקען זיינען געווען צוויי געבורטן, און ביידע מאָל מיידלעך. דעריבער-איז עס אים איצט אויסגעקומען, אז דאָס ווערט גע-בוירן געוויס א מיידל. און דערפאר, ווייל ער האָט נאָר געדענקט דאָס גע-בוירן פון די מיידלעך, און זיינעם און וואסיעס ניט, פלעגט אים צומאָל דורכלויפן דער אומבאגרינדעטער רעיון, אז נאָר מיידלעך ווערן געבוירן, וואראי, אָט איז דאָך געווען א צייט, ווען די מיידלעך זיינען אינגאנצן ניט געווען; זיי, די יינגלעך ווידער, זיינען קיינמאָל ניט געבוירן געוואָרן; זיי זיינען שטענדיק געווען. ער אליין האָט ניט זייער געגלויבט אין אָט דער תורה; זי פלעגט אים אָבער דערהויבן אין זיין אייגענער מיינונג און געבן א געוויסע מעלה קעגן די מיידלעך, וועלכע וואָלטן אוודאי אויך וועלן „זיין פון שטענדיק“, נאָר זיי האָבן געמוזט געבוירן ווערן, עלעהיי שורע

— אָט פארהאָס עס איז טאקע עפעס אזוי משונהדיק... — האָט ווידער

געזאָגט וואסיע.

— ל = י = ג = ... האָט אויסגעצויגן מאָרדעלע. שפעטער אָבער האָט

ער אליין מסכים געווען: — און אפשר ביסטו גערעכט.

— אוודאי דערפאר. זעסט, קיינער לייגט זיך דאָרטן ניט. און נאָך:

דאָס קומט דאָך שטענדיק פֿאַר זייער משונה ק...

ביידע האָבן זיך פארקלערט.

— אָט איז ניט געווען קיין מיידעלע, פלוצלונג איז דאָ... — האָט געזאָגט

בעל-מות.

— יע, — האָט איבערגעזיכערט מאָרדעלע — אָט ניט געווען, פלוצלונג
 דאָ... מאָדנע: פון וואַנען נעמען זיי זיך?.. שטיי, כ'ווייס שוין — האָט זיך
 מאַרק צוגעאיילט מיט זיין אַנטדעקונג: — מ'וואַרפט אונטער!

די דערקלערונג איז טאַקע געווען פשוט, נאָר זי האָט ניט באַפרידיקט.

— ניין, — האָט געזאָגט בעל-מח.

— פאַרוואָס ניין?

— ווייל... ווייל... אָט פאַרוואָס ניין: ווייל פון וואַנען וועט עס יענער
 נעמען אויף אונטערצוואַרפן?

— ביי א צווייטן

— און דער צווייטער?

— נאָך ביי עמיצן.

— און וואו וועט נעמען דער נאָך עמיצער?

— כ'ווייס גיט... די ניאַניע זאָגט: מיר האָט מען געפונען אין גראַז,
 געוויס נאָרישקייטן.

— אַוודאי נאָרישקייטן! ווער וועט עס דאָרטן אַריינלייגן א קינד? און
 וועגן גאָלדענעם פאָדיום... אז מ'לאָזט פלומרשט אַראָפּ אויף א גאָלדענעם
 פאָדיום, — אויך נאָרישקייטן.

— וואָס די אלטע וועט דיר זאָגן!.. נו, און דו, ווי מיינסטו, פון וואַנען?

— פאַרשטייט זיך, פון יענער וועלט.

מאָרדעלע האָט זיך פאַרקלערט. אָט דער רעיון איז אים אויסגעקומען
 זייער פשוט און קלאָר... אויף דער וועלט קומט מען פון יענער וועלט.

— נו, און ווי?

- די מלאכים ברענגען.
- אפשר זיינען קיין מלאכים גאָר ניטאָ.
- דאָס זאָג ניט. אן עבירה. דאָס ווייסן שוין אלע, אז ס'איז דאָ.
- און פעטער מיכאאיל.
- מאלע וואָס, מענטשן האָבן אליין געזען...
- ווער האָט געזען?
- א סך האָבן געזען. איך האָב אויך געזען... אין חלום...
- נו, און ווי זעט ער אויס?
- א קלאָרינקער, א ווייסינקער. געפלוויגן פון וויגאָדסקעס סאָד פון איין בוים אויפן אנדערן; דערנאָך איבערן גאָרטן, איבערן פליאָץ. און איך קוק מיר אזוי, וואו וועט ער זיך זעצן. און ער האָט זיך געזעצט אויף מאַשקעס דאך און אָנגעהויבן קלאפן מיט די פליגלען. דערנאָך האָט ער זיך אויפגעהויבן און אוועק ווייט-ווייט.
- ער פליט גוט?
- א קשיא דאָס איז! אויסגעצייכנט. כ'זאָג דערנאָך מאַשקען: כ'האָב געזען אין חלום, אז ביי דיר אויפן דאך איז געזעסן א מלאך.
- נו, און מאַשקען?
- ער איז נישט נתפעל געוואָרן. ער זאָגט: אַי-חיי, אלע שבת קומען צו מיר אין שטוב מלאכים, און די טייוואָלים זעצן זיך אָן אויפן דאך, פונקט, ווי קראָען אויף אן אלטן טאַפּאַל.
- א בארימער
- נ-ניין, כאפּ ניט. ביי יידן טרעפן זיך א סך זאכן. שא, יודיקען
- געדענקסטו?

VI.

יודקע איז געווען זייער א הויכער ייד מיט זייער א לאנגע באַרד און מוראדיקע האלבמשגעגע אייגן. ער פלעגט טראָגן איבער די חיזער פארקויפן די בעסטע מינים מעל, אָפּמעסטנדיק די געהערדיקע מאָס, פלעגט ער שטענדיק צושיטן א צולייג — „פאר די קינדערלעך, פאר דער קעכין, פאר דער ניאניע, פאר דער קעצל, פאר דער מיזל“. דערביי פלעגט זיך די באַרד ביי אים טרייסלען, און די אויגן פלעגן ארומלויפן אין די אויגן-לעכער. ווי נאָר זיין מגושמדיקע געשטאלט מיטן זאק אויף דער איינגעהויקערטער פלייצע פלעגט זיך באווייזן אין טויער, פלעגט די קינדער ארומכאפן א געפיל פון שרעק און נייגעריקייט צוזאמען. זיי פלעגן ציטערן פאר יודקען, נאָר פלעגן זיך אָבער ניט קענען אָפּזאָגן פון תענוג א קוק טאָן, ווי יודקע וועט אָנהייבן אָפּמעסטן „פאר דער קעצל, פאר דער מיזל“. ער פלעגט קומען אלע וואָך, און פלעגט יעדן מאָל מאכן אויף די קינדער זייער א שטארקן רושם.

פלוצלונג איז יודקע נעלם געוואָרן און מ'האַט אים ניט אָנגעזען שיינע עטלעכענע וואָכן. סיי די מאמע, סיי די קינדער האָבן זיך זייער געהדושט און באשלאָסן, אז דער אלטער ייד האָט געמזט אוודאי שטארבן. ס'האַט זיך אָבער ארויסגעוויזן אַט וואָס: יום-כפור האָט יודקען צוגעכאפט דער יידישער טייוול, וועלכער איז גיין פאָלק באקאנט אונטערן נאָמען: דער כאפער. אין קיך האָט מען דערציילט די מעשה מיט אלע פיטשעווקעס. יום-כפור אינאָונט זאמלען זיך די יידן צונויף אין שול, און איטלעכער לאָזט איבער זיינע שייך אין קלויז. דערנאָך צינדט מען אַן א סך ליכט, זיי פארמאכן די אויגן און הייבן אַן טרויעריק צו שרייען פאר שרעק. דאמאָלסט פליט אַן אויף זיי דער כאפער, ווי א שפארפער, און כאפט איינעם צו, דערנאָך, אז מ'גייט ארויס פון שול, נעמט זיך יעדער צו זיינע שייך; איין פאָר אָבער בלייבט שטענדיק. היינטיקס מאָל זיינען געפליבן די גרויסע שייך פון דעם אלטן יודקע; אזוי ארום האָבן זיך אלע דערזאָיט, אז יודקען האָט צוגעכאפט דער כאפער.

אין א צייט ארום האָט זיך יודקע ווידער באוויזן, נאָר ער האָט צוגע-
הונקען און געווען זייער דערשלאָגן. ווייזט זיך ארויס, אז יודקען האָט גערא-
טעוועט זיינער א גוטער ברודער, דער קאָדנער מילנער. אָונטצייט גייט זיך
אזוי ארויס דער מילנער אויף זיין גרעבליע, שטייט זיך אזוי רואיק, גלעט
בעת-מעשה דעם בייכל און הערט זיך אזוי צו צום גערויש פון וואסער, צום
ריטשען פון בוהאי אין בלושטש. און דער אָונט איז געווען א קלאָרער, א
שיינער, מחיה! פלוצלונג דערזעט ער: עס פליט „עפעס“ איבערן הימל. ער
קוקט זיך צו נעצנטער, יע, ס'איז דער כאפער; ער שלעפט א מוראדיק גרויסן
יידן. נו, קלערט זיך דער מילנער, שוין איינמאָל א ייד, נאָך אזא יידן איז גאָר
ניט צו געפינען; ניט אנדערש, מיין שטענדיקן קונד יודקען האָט ער דער
כאפער היינטיקס מאָל געמוזט א פאק טאָן. פארשטייט זיך, ווען ניט דאָס,
וואָס יודקע פלעגט ביי אים שטענדיק קויפן מעל, וואָלט דעם מיל-
נער גאָרניט איינגעפאלן אריינלייגן זיך אין דעם ענין. דאָ אָבער האָט ער זיך
מרחם געווען אויף זיין אלטן באקאנטן און, טופנדיק מיט די פיס, האָט ער
אויסגעשריען ניט מיט זיין קול: „אהער, ס'איז מיינס!“ דער כאפער האָט אָפגעלאָזט
זיין קרבן און האָט אויפגעפלאטערט אין דער הויך, מאכנדיק מיט די פליג-
לעך, ווי אן אונטערגעשאַסענע פויגל. דער אָרימער יידל האָט זיך אראָפגע-
שעדיקט פון אויפן גלייך אויף דער גרעבליע און זיך שטארק צוממיתט.

יודקע איז שוין געווען א יש און בפרט נאָך, אז אלע האָבן דאָך גע-
זען, ווי פון דאמאָלט אָן האָט ער געקוליעט. דעריבער האָט זיך שוין מאָר-
דעלע ניט געאמפערט: טאקע, ביי יידן טרעפן א סך זאכן. די מעשה-יודקע האָט
געבראָכן זיין סקעפטישע עקשנות.

— יע, און מאַשקע האָט מיר נאָך דאמאָלט נאָך א סך-א סך דער
ציילט. אויך ווי אזוי קינדער ווערן געבוירן.

— נו?

— ער זאָגט, אז ביי גאָט זיינען פאראן צוויי מלאכים: איינער נעמט

ארויס ביים מענטשן די נשמה; דער צווייטער אָבער ברענגט נשמות פון יע-
נער וועלט. און אָט, אז ביי עמיצן דארף געבוירן ווערן א קינד, ווערט די
פרוי קראַנק.

— פארוואָס?

— דערפאר, ווייל גאָט שיקט ביידע מלאכים פאראמאָל: מאַרש ביידע
אויף דער ערד צו פלוני בן פלוני און ווארט אויף מיין באפעל. דערנאָך,
אויב גאָט איז אויף דעם מענטשן ניט אין פעס, זאָגט ער: לייגט אוועק
א קינד לעם דער מאמען און גייט ביידע אוועק. די מאמע ווערט דאן ווי-
דער געזונט. אמאָל אָבער זאָגט ער: טויט, נעם צו דער מאמעס נשמה! דא-
מאָלסט שטארבט די מאמע. עס טרעפט אויך, אז ער זאָגט: אי די מאמע, אי
די קינד — שטארבן דאמאָלסט ביידע.

— ווייסט, — האָט צוגעגעבן בעל מות: — ס'קען זיין, אז עס איז טאקע
אמת אזוי, ווייל שטענדיק, ווען עס דארף געבוירן ווערן א קינד, האָט מען
מורא. די מאמא האָט אויך דאָ ניט לאנג געזאָגט: און טאָמער שטארב איך.

— די מומע קאטיע איז טאקע געשטאָרבן.

— א הא, זעסטו.

— ווייזט אויט, אז דאָס מוז זיין א שרעקלעכער מלאך.

— ניין, פארוואָס... כ'מייך, אז ניט זייער קיין שרעקלעכער. ער טוט
דאָך דאָס ניט מיט זיין אייגענעם ווילן. מיינסט, אז אים איז עס
אזוי אנגענעם, ווען אלע וויינען צוליב אים? וואָס קען ער אָבער טאָן? גאָט
הייסט — מוז ער פאָלגן. ער טוט דאָך ניט אליין

— און דאָס האָסטו באמערקט, נאָך קאטיעס טויט, ווי מאָדנע עס זיי-
נען געווארן די אויגן ביי היינריכן?

— טונקל.

— ביין, ניט טונקל, — גרויס.

— גרויס און טונקל. און ער שטיפט שוין מער ניט מיט אונג, ווי א מאָל.

— ער רייסט זיך ארום מיט מיכאאילן.

— איך ווייס, פארוואָס ער פעסעוועט זיך. כ'האַב געהערט, ווי זיי האָבן זיך שטארק געקריגט. מיכאאיל זאָגט: אז א מענטש שטארבט ווערט פון אים. א פראַשעק — און אויס. היינריך אָבער זאָגט, אז דער מענטש גייט ארויף אויף יענער וועלט און קוקט פון דאָרטן אראָפּ מיט רחמנות.

— טו איז וואָס. פארוואָס זשע דארף מען זיך דאָ פעסעווען?

— ע, פארשטייט: וויבאלד פון א מענטשן ווערט א פראַשעק, הייסט דאָך. אז פון קאטיען אויך. און דאָס וויל ער ניט... ער האָט איר ליב.

— ווי אזוי האָט ער איר ליב, אז זי איז ניטאָ?..

— ער האָט ליב.

ביידע זיינען אנטשוויגן געוואָרן. ווייל קיינעם פון זיי איז ניט איינגע-
פאלן אראָפּנעמען דעם קאָפעטש פון דער ליכט, האָט זי זיך אזוי אָנגעפרענט,
אז דער קנויט איז געוואָרן, ווי א בעטקע; דער צוגעדריקטער פלאם האָט זיך
געצויגן אויף דער הויך, ווי צונגען, אזוי ציען זיך די צווייגן פיי א בויס
מיט אן אראָפּגעהאקטער קאָפּ; דער באלויכטענער שטח איז דערפון נאָך מער
באגרענעצט געוואָרן. ס'איז ניט געווען צו זען ניט קיין וואנט, ניט קיין פאָ-
לאַפּ, ניט קיין פענסטער. די פינסטערניש איז געהאנגען איבער די קינדער,
ווי א יארמעלקע, וואָס פלעגט זיך טרייסלען און וויגן. און דאָס פליושקען זיך
פון די רענגטראַפנס און דער גערויש פון די ביימער האָט איצט, דוכט זיך,
שוין אריינגעדונגען אין צימער גופא און אָפּגעקלונגען אין דער פינסטער.
די ביידע יינגלעך האָבן געפילט, אז אזא משונהדיקע נאכט איז נאָך קיינמאָל
ניט געווען.

איצט איז שוין פאר די קינדער קלאָר געווען די סיבה פון אָט דעם געפיל. דער מאמעס קראנק זיין און איר פאָרגעפיל, די אומראיקע צארט-קייט פון טאטן, די זכרונות פון דער מומע קאטיעס טויט, און אָט די אומ-געוויינלעכע באוועגונג, דער ריידן, די טריט דאָרטן, אין דער צווייטער העלפט, עמיצנס געוויין און עמיצנס קרעכצן — דאָס אלץ צוזאמען האָט בא-קומען א פאָרם. הגם דער קרעמער מאַשקע איז געווען פאר זיי א שווא-כער אויטאָריטעט, פונדעסטוועגן האָט אפילו דער סקעפטישער מארק ניט גע-פונען קיין ווערטער זיך אנטקעגנצושטעלן דעם רעיון, וועלכן ס'האָט דאָנאָר-וואָס אנטוויקלט בעל-מוח. א ניי לעבן האָט זיך געקלאפט צו זיי אין שטוב, האנט ביי האנט מיט אים איז געגאנגען דער טויט, וואָס האָט איבער זייער שטוב פארשפרייט זיינע שווארצע פליגלען און שטייט און ווארט; זיין אָטעם און דער מאמעס שוואכע קרעכצן האָבן אַנגעפילט די קינדערשע נשמהלעך מיט שרעק און רחמנות.

— הער! — האָט שטיל געזאָגט מאָרדעלע.

— וואָס? — האָט נאָך שטילער געפרעגט וואסיע.

מאָרק האָט זיך אָנגעבויען, ריכטיק, ווי ער וואָלט מורא געהאט, זיין קול זאָל ניט אריינדרינגען דאָרטן, הינטער דער טונקעלער יארמעלקע, וואָס האָט זיך געוויגט איבער זייערע קעפ.

— הער... אויב אזוי, זיינען זיי ביידע, הייסט עס...

— יע... אָט דאָ ערגעץ, ניט ווייט... — א ציטער האָט זיי פלוצלונג ארומגעכאפט.

— לאָמיר אויפוועקן די מיידלעך.

— און אויך דער ניאניץ... גיי, וועק אויף.

— איך... כ'האָב מורא.

— און... און איך אויך, — האָט זיך מודה געווען דער העלדישער

מארק.

די ברידער האָבן זיך אינסטינקטיוו צוגערוקט איינער צום אנדערן און צו דער ליכט. די פינסטערניש, וואָס איז ביז איצט געהאנגען פון אויבן, האָט שוין איצט פארשלונגען דעם אויוון, די וואנט, די בעטן און דעם שכנישן צימער מיט די מיידלעך און דער ניאניע און אפילו אויך דעם רעיון וועגן זיי. דער רוישן און מורמלען פון דרויסן זיינען שוין איצט אינגאנצן אריין אהער, און עמיצער האָט עפעס שטיל-שטיל גערעדט סאמע איבער די קעפ פון די צוויי ברידער, געמורמלט עפעס אומפארשטענדלעכעס, נאָר, ווייזט אויס, זייער וויכטיקעס.

אזוי זיינען אריבער עטלעכענע מינוט. אפשר וואָלט עס זיך נאָך אזוי געצויגן לענגער, ווען מארקן זאָל ניט איינפאלן פלוצלונג אראָפּנעמען דאָס אָנגעברענטע פון איבער דער ליכטל. ווי נאָר ער האָט עס געטאָן, האָט זיך דער פלאם באלד אויסגעגלייכט, די יארמעלקע איבער זייערע קעפ איז צורונען געוואָרן; ס'האָבן זיך אנטפלעקט דער פּאָלאָפּ, די ווענט, דער אלטער באַקאנטער אויוון מיטן פאררויכערטן שיבער, די בעטן מיט די צוקנייטשטע בעטגעוואנט און מיט די אראָפּגעוואָרפּענע קאָלדרעס אויף דער פּאָדלאָגע, און די טיר, וואָס פירט צו די מיידלעך אין שלאָפּצימער. אויך דער גערויש איז ארויס פון צימער, און אנשטאָט דעם מורמלען, האָט זיך געהערט, ווי איינצלנע ריטש-קעלעך פליושקען זיך אין הויף.

— כ'גיי אויפוועקן — האָט געזאָגט מאָרדעלע, אויפהייבנדיק זיך און טארנעמענדיק זיך צום צימער פון די מיידלעך. — ניאניע, ניאניע, שטיי אויף! — האָט ער געטורקעט דער אלטער.

די ניאניע האָט זיך אויף גיך אויפגעזעצט אויף איר בעטל מיט אויס-געראטשעטע, פארוואונדערטע אויגן.

— וואָס? שוין? — האָט זי אויסגערופן דערשראָקן — און איך אלטע
האַב גאָר פארשלאָפּן!

זי האָט פארריכט איר קאָפּקע, וואָס פון אונטער איר האָבן זיך ארויס=
געשלאָגן גרויע פאטמעס האָר, און, אָנטוענדיק גיך די קאמאשן, האָט זי
ארויפגעכאפט אויף זיך די פאטשיילכל.

— רואיק זאָל זיין! ארטיק זאָלט איר זיצן! איכל באלד קומען
און די אלטע איז אין איין איילעניש ארויס אין קאָרידאָר. באלד זיינען
אירע טריט פארשלונגען געוואָרן. מארק האָט געקוקט אויפן ברודער מיט א
טרויעריקער אנטוישונג.

— אוועק! אָט א נאר! — האָט ער געזאָגט.
— שוין גלייכער געווען ניט צו וועקן. איצט זיינען מיר גאָר אליין.
— לאָמיר אויפוועקן די מיידלעך.
די מיידלעך האָבן אָבער פון טומל זיך שוין געהאט אליין אויפגעכאפט.
מ'האָט געהערט, ווי די עלטערע העלפט דער יינגערער ארויסקלייבן
זיך פון בעטל און אינגיכן האָבן זיי זיך ביידע באוויזן אין טיר, האלטנדיק
זיך פאר די הענטלעך.

— גוטן אָונט, מיינע הערן, אָט זיינען מיר אויך דאָ! — האָט געזאָגט
מאשע פריילעך און מיט א אָנשטעל. באמערקנדיק, אז די ניאניע איז ניטאָ,
האָט זי גערעדט הויך און פריילעך.

— שטילער, בהמה! — האָט איר איבערגעריסן מארק, — די מאמע
געבוירט א נייע מיידעלע און זי שרייט...

— שא, אלע שא! — האָט געזאָגט דער עלטערער, זיך צוהערנדיק. די
איידלעך האבן זיך רואיק אוועקגעזעצט לעס דער ליכטל און זיינען אויך
אנטשוויגן געוואָרן.

VII.

דער רעגן, ווייזט אויס, האָט שוין אינגאנצן אויפגעהערט. דער פריער-דיקער אָנסופיקער גערויש האָט זיך צעריסן, און דעריבער זיינען בולטער געוואָרן די ווייטערדיקע קלאנגען: דאָס וויגן זיך פון די שפיצן פון די ביימער, דער בילן פון א פארשלאָפּענעם הונט און נאָך עפעס א מין שטילער גערויש, וואָס האָט זיך אָנגעהויבן ווייט, זייער ווייט, אויפן סאמע עק וועלט און וואָס האָט אלץ געוואָקסן און זיך געקייקלט אלץ נאָענטער און נאָענטער.

— מ'פּאַרט, — האָט געזאָגט מאָרדעלע.

— ווייט, אין שטאָט...

פון צווישן שלאָף און שטילקייט פון דער נאכט, וואָס פלעגט געשטערט ווערן דורכן פליוסקען זיך פון וואסער איבער די וואסער-ריגעס און רוישן פון ווינט, האָט אט דער נייער איינזאמער קלאנג פון רעדער ניט-ווילנדיק צוגעצויגן די אויפמערקזאמקייט. ווער פאַרט עס? וואו פאַרט מען עס אין דער דאָזיקער משונהדיקער נאכט?... וואסיע האָט זיך פארקלערט. אים האָט זיך פאַרגעשטעלט, אז ערגעץ ווייט-ווייט פאַרט איבער די פינסטערע און לייט-דיקע גאסן א קליין קארעטקעלע, דווקא א קליינע, מיט קליינע געשמידטע רעדעלעך, ווייל אויך אָט דער מעלאָדישער קלאנג האָט אויסגעוויזן קליין און שטיל, הגם געהערט האָט מען אים דייטלעך; קליינע פערדעלעך קלאפן צו מיט זייערע קליינע קאָפיטעלעך איבערן ברוק און א קליינער קוטשער פאר-נעמט זיך צום בייטשל. ווער קען דאָס פאַרן אזוי שפעט איבער די גאסן פון דער שלאָפּנדיקער שטאָט?

די רעדער האָבן געקלאפט, האָבן זיך געקייקלט אלץ נאָענטער, אלץ גיכער... דערנאָך איז דער רעש פאראמאָל איבערגעריסן געוואָרן, און ס'האָט זיך געהערט נאָר א שטילער סקריפען איבער דער נאסער, ניט-געברוקירטער וועג; אָט גיט א קלונג דער ראָד-רייף, אָנקלאפנדיק זיך אָן א שטיינדל, אָט

גיט א סקרײַפּ די הילצערנע בױד פון דער קארעטע און אלץ דײַטלעכער, אלץ נאָענטער.

— מיטן פעלד פאָרט ער... צו אונז, — האָט געזאָגט מאָרדעלע.

די הויז זײערע איז געשטאנען אויפן עק שטאָט, הארט לעָם א ברייטן, וויסטן פליאָך, וואָס איז געווען פארוואַקטן מיט ווילדע גראָז און קוסטעס. ווער-זשע האָט עט געקענט פאָרן צו זײ ביינאכט, און נאָך אין אזא נאכט, ווען אלץ איז אזוי מוראדיק, משונהדיק און בײַ זײ דארף געפירן ווערן א קינד? און באלד טאקע האָט דער קלאפן פון דער קארעטע, וואָס דערנעענטערט זיך, מאַרייניקט זיך מיט דעם אלעמען, וואָס איז געווען אזוי אומגעוויינלעך, וואָס האָט זיך אָפגעשפילט בײַ זײ אין דערדאָזיקער נאכט...

די קינדער האָבן געהערט, איינזאלטנדיק דעם אָטעם, ווי ס'האָט זיך געעפנט דער טויער, ווי די רעדער זאָגן גערוישט איבערן הויף; מ'איז צוגעפאָרן צום גאניק. די אומרויאיקייט אין באוועגונג זאָרטן, אין דער צוויי-טער העלסט האָבן זיך פארשטאָרקט; ס'האָבן אָנגעהויבן אָפטער צו קלאפן די טירן.

— דאָס האָט מען געבראכט דעם עופעלע? — האָט א פרעג געטאָן מאשע.

— שווייג!..

וואסיע האָט זיך צוגעהערט, און זײן פאנטאזיע האָט אים שוין געמאָלט א מאָדנעם בילד: מלאַכים שטייגן אײס פון דער קארעטע; פאָרויכטיק טראָגן זײ אן עופעלע, גיבן עס איבער זײן מאמא און זאָגן איר: מזל-טוב, גאָט צו דאנקען, גאָט צו דאנקען! נעמט אים זיך און זײט אלע גענונט...

נאָר מאָדנע! אין שטוב איז אזוי שטיל, קיינער פרייט זיך גיט. דער גערודער איז אריבער, די טירן האָבן אויפגעהערט קלאפן. עמיצער איז אויף די שפּיץ-פינגער צוגעגאנגען אין קאָרדאָר צו דער טיר, וואו ס'האָט געוויינט

די אלטע מומע, וועלכע פלעגט קיינמאל ניט פארלאזן איר צימער, און וואסיע
האָט דייטלעך געהערט:

„ — א דאנק גאָט, שוין געקומען! איצט וועט שוין אלץ זיין גוט.“
„ — אָך מאדאם, פרי צו פרייען זיך! ליגט נעבעך א פארהלשטע. דער
אויבערשטער זאָל זיך מרחם זיין...“

דערנאָך האָט די טיר א סקריפ געטאָן, און אלץ איז ווידער שטיל גע-
וואָרן. אין א מינוט ארום איז אין קינדערצימער אריינגעלאָפן די ניאניע. די
פאמעס גרויע האָר האָבן זיך שוין אינגאנצן ארויסגעשלאָגן פון אונטער דער
קאָפּטיכל, איבערן צעקנייטשטן פנים האָבן גערונען טרערן. ניט קוקנדיק אויף
די קינדער, האָט זי א זוך געטאָן ביי זיך אין קערבל, פארקראַכן צו זיך אויפן
בעטל און, אז זי איז צוריק ארויסגעלאָפן, האָבן די קינדער דערזען אין
שלאָפצימער א רויטלעכן פייערל. פארן הייליקן בילד האָט שטייל געברענגט
„די שרעקלעכע ליכט“, „די שטורעם ליכט“.

די מיידלעך האָבן גאָרניט פארשטאנען, וואָס דאָ קומט אזוינס פאָר און
האָבן רק געקוקט פאָרויס מיט ברייט אויסגעראטשעטע אויגן; די ברידער
האָבן געקוקט איינער אויפן אנדערן און געווארט: ווער וועט זיך דער ער-
שטער צווייגען. דאמאלסט וואָלט דער קינדערצימער איבערפולט געוואָרן מיט
א מוראדיקער יללה... נאָר ס'איז געווען צו שרעקלעך... פון הויף האָט זיך
דערטראָגן א פארשטיקטער, בייזער קול, און די קינדער האָט זיך שוין ניט
אויסגעדוכט, אז דאָס איז דער רוישן פון ווינט אין סאָד...

פלוצלונג האָט זיך די ווייטע טיר ווידער געעפנט, און עמיצנס א
מאָדנער רואיקער און זיכערער קול האָט הויך אויסגערופן:

— אויסגעצייכנט! אויסגעצייכנט! מוז'טוב! — און עפעס א לאנגער
פרייער זיפך, וועלכן די קינדער איז אויסגעקומען צו הערן דעם ערשטן
מאָל אין זייער לעבן, האָט זיך שטיל דורכגעטראָגן איבערן גאנצן שטוב און
אויסגעלאָשן געוואָרן...

וואסיען איז פלוצלונג עפעס זייער פריילעך געוואָרן, כאָטש אין קאָפּ
האַט זיך אים נאָך אליין געפלאַנטערט... ער האָט ניט געוואוסט, וואָס עס בא-
טייט אָט דער מאַדנער קול, און אים האָט זיך אויסגעדוכט, און ער שלאַמט
אייך. די אָנשטרענגונג פון דער נאכט האָט גוהר געווען: שורע האָט געדרעמלט
זיצנדיק, און די קינדער האָבן גאַרניט באמערקט, ווי עס לויפט די צייט.

— און איך ווייס, ווער ס'איז צוגעפאָרן — האָט פלוצלונג געזאָגט
מאָרק, וועלכער האָט געקעמפט מיטן שלאָף. זיינע ווערטער אָבער זיינען ווי
פארגליזערט געוואָרן ביי אים אויף די ליפן. די טיר האָט זיך ווידער גע-
עפנט, נאר איצט האָט מען שוין קיין שום קלאנגען, אחוץ דעם וויינען פון
אן עופעלע, ניט געהערט. און געוויינט האָט דאָס עופעלע מיט א מאַדנעם, א
גאָר באזונדער דיגינק, זיך פארגייענדיקן קולטעלע, גאָר עקסצוזדיק און הויך...

ס'איז אויסגעקומען אזוי אומגעריכט און אזוי דייטלעך, אז די קליינע
שורעלע אפילו האָט זיך אויפגעכאפט, אויפגעהויבן די קעפל און בעזאָגט:

— א טי-ינדעלע... וו-ע-ע-יינט.

אגב, ווייזט אויס, איז זי דערפון ניט זייער נתפעל געוואָרן.
דערמאר האָבן אלע איבעריקע אויפגעשפרונגען פון די ערטער. מאשע
האַט אָנגעהויבן פאטשן אין די הענטלעך, און מאָרק האָט זיך א לאָז געטאָן
צו דער טיר.

— אויך, קום!

וואסיען איז אוועק גאָך אים, גאָר ביים שוועל האָט ער זיך אָפגעשטעלט.

— מ'עט שרייען אויף אונז?

— א דאגה, איין מאָל, שאדט ניט... — האָט באַרוואיקט מאָרק.

און געוואָלט האָט ער זאָגן, און דווקא איצט, אין דער היינטיקער נאכט
איז אליין ערלויבט. — און איר, מיידלעך, בלייבט דאָ...

מאשע האָט זיך אָנגעכאפט.

— געזען אַ חכם! בלייב דו דאָ, אויב דו ווילסט... קום, שורעלע, קום, טייערינקע! — און זי האָט אויף גיך אויפגעהויבן שורעלען.

— לאָזן זיי אויך גיין! — האָט אונטער געהאלטן וואסיע, פארשטייענדיק גאנץ גוט, אז ער אליין וואָלט אויך ניט געבליבן.

ווען זיי האָבן געעפנט די טיר אין קאָרידאָר, האָט אויף זיי אַ בלאָז געטאָן אַ וואַרעמער, פייכטער ווינט. גאָר אומגעריכט איז דער קאָרידאָר גע-
ווען באלויכטן; אויפן סאמע עק, ביים ארויסגאנג, האָט עמיצער פארגעסן אַ
חלבנע ליכטל אין אַ לייכטער. זי האָט זיך אינגאנצן צעשמאָלצן. דער ווינט
האָט געוויגט דעם פלאם, באפליגלטע שאַטנס האָבן ארומגעטאנצט איבערן
גאנצן קאָרידאָר, מיניענדיק אויף די ווענט, באהאלטנדיק זיך אין די ווינקלען,
און די שוואַרצע לאַך פון אויוון, וועלכע איז געשטאנען אינמיטן, האָט, דוכט
זיך, אויך באוועגט זיך, שווימענדיק פון איין אָרט אויפן אנדערן. בכלל איז
דער קאָרידאָר אין דערדאָזיקער נאכט אויך געווען גאָר אנדערש, עפעס אומ-
געוויינלעך. דורך דער האלב-אַפּענער טיר האָט אריינגעקוקט פון דער זייט
דער בלויער נאכט-הימל, און די שוואַרצע קעפלעך פון סאָד האָבן זיך געוויגט
און גערוישט. ווען די קינדער זיינען צוגעגאנגען צום עק קאָרידאָר, האָט
דער ווינט ארומגעכאפט זייערע באַרוועסע פּיטלעך.

די טיר „צו דער צווייטער העלפט“ איז געווען ניט ווייט פונם אריינ-
גאנג. מאַרק איז געגאנגען „פאָרויס און, אויפהייבנדיק זיך אויף די שפּיץ-
פינגער, האָט ער דער ערשטער שטיל געעפנט די טיר. די קינדער, איינער
נאָכן אנדערן, האָבן זיך אריינגעגנבעט אין ערשטן צימער.

די אזוי גוט-פאקאנטע צימערן האָבן איצט אויך גאָר אנדערש אויסגע-
זען. פריער פאר אלץ האָבן די קינדער געכאפט אַ קוק אויף דער טיר, וואָס
פירט צו דער מאמען אין שלאָפּצימער. שטיל איז דאָרטן געווען, אַ שוואַכער

פיערל האָט דאָרטן קוים-קוים געמיניעט, געטוקט זיך און מ'האָט נאָר גע-
קענט ארויסזען די פיגור פון טאטן, וועלכער האָט זיך צארט איבערגעבויגן
איבערן צוקאָפּנס פון דער בעט... א טונקעלע פיגור פון אן אומבאקאנטער
פּרוי פלעגט פון צייט צו צייט, ווי א צעשמירטער שאָטן, פארביילויפן דעם
שלאָפּצימער.

מאָרק האָט א צי געטאָן וואסיען פארן ארבל.

— איצט זעסטו, ווער ס'איז געקומען?

— ווער?

— אָ! דער פעטער היינריך און... מיכאאיל.

וואסיע האָט אָפּגעקערט די אויגן פון דער ווייטער טיר און האָט פאר-
קוקט אין מיטלטן צימער, וואָס האָט אָפּגעטיילט דעם שלאָפּצימער פונם
פאָרצימער. פריער איז עס געווען דער גאסטצימער, איצט אָבער איז
דאָרטן אלץ געווען גאָר אנדערש איבערגעשטעלט. טאקע! אָט ויצט דער
פעטער היינריך פארקלערט אויף א שטול, קאמע אונטערן היינגלאָמפּ; פונם
בלייכן פנים זיינעם טיילן זיך אויס נאָר די גרויסע אויגן, וועלכע זיינען
איצט די קינדער אויסגעקומען נאָך גרעסער, ווי אלעמאָל. מיכאאיל, אָן א
רעקל, מיט פארקאטשעטע ארבל, האָט געווישט די הענט אָן אן האנטעך.

— וואָס זאָל מען איצט טאָן? — האָט געפרעגט פארלאָרן וואסיע. אין

אלע פראקטישע ענינים פלעגט ער איבערגעבן די בכורה מאַרקן.

— כווייס ניט — האָט יענער געענטפערט, פאררוקנדיק זיך אין שאָטן.

אלע קינדער זיינען אוועק נאָך אים. דאָס, וואָס היינריך און מיכאאיל זיינען
דאָ איצט פאראן, איז זיי אויסגעקומען זייער קשהדיק. היינריך איז פריער
געווען זייער א פריילעכער, ער פלעגט זיך שפילן מיט די קינדער,
קיזלען זיי, אויפהייבן אינדערהויך. מיט א יאָר צוויי צוריק איז ביי אים גע-
פירן געוואָרן שרע, און די ווייב זיינע איז געשטאָרבן. פון דאמאָלסט אָן

איז ער אוועק אין אן אנדער שטאָט און פלעגט זיי זעלמן באזוכן. און אז ער איז געקומען, איז ער שוין אויך ניט געווען דערזעלבער; די קינדער האָבן באמערקט, אז ער האָט זיך זייער אומגעפיטן. אמת, ער איז געווען צו זיי גאנץ צארט און צוגעלאָזן, נאָר די קינדער האָבן געפילט, אז עס איז שוין ניט דאָס, וואָס פריער: ס'האָט עפעס געשטערט, און ניט פריילעך איז זיי שוין געווען מיטן פעטער היינריך. איצט האָט ער זיך טיף פארטראכט, און דער עיקר אין די אויגן איז געווען אזוי פיל צער און טרויער.

מיכאאיל איז געווען אסך יינגער פארן ברודער. ער האָט פארמאָגט א פאָר בלויע הימל-אויגן, העל-בלאָנדע האָר אין דראָבנע קרייזעלעך און א רעגלמעסיקן, זייער ווייסן, פריילעכן פנים. וואסיע האָט אים נאָך געדענקט אלס גימנאזיסט אין א רויטן קאָלנער און מיט בלישטשעדיקע קנעפ — נאָר דאָס איז שוין געווען לאנג, גאנץ לאנג. דערנאָך איז ער אראָפגעקומען פון קיעוו אין א בלויעם סטודענטן-מונדיר און מיט א שווערדל ביי דער זייט. די עלטערע האָבן דאמאָלט געזאָגט, אז ער ווערט שוין א מענטש, ער האָט זיך פארליבט אין א פרייליך, האָט געמאכט איינמאָל אן „אפעראציע“ און גלויבט שוין ניט אין גאָט, אלע סטודענטן הערן אויף צו גלויבן אין גאָט, ווייל זיי פאלמעסן טויטע און האָבן שוין פאר קיין שום זאך ניט מורא. אויף דער עלטער אָבער הייבן זיי צוריק אָן צו גלויבן און בעטן ביי גאָט מחילה. און אמאָל בעטן זיי קיין מחילה אויך ניט, דאמאָלט ווערט זיי טאקע שלעכט, ווי דעם דאָקטאָר וואָיצעכאָוסקען. אזעלכע שטארבן שטענדיק פלוצ-לונג, און עס פלאצט ביי זיי דער בויך, ווי ביי וואָיצעכאָוסקען.

מיכאאיל פלעגט קיינמאָל די קינדער ניט באמערקן, און עס פלעגט ביי זיי דעריבער אויסקומען, אז ער האָט זיי פיינט צוליב צוויי סיבות. ערשטנס, ווייל זיי זיינען נאָך ניט אויסגעוואָקסן, און צווייטנס — ווייל ער אליין איז נאָך ניט לאנג אויסגעוואָקסן און האָט נאָך פמעט קיין וואָנסעס ניט. איצט, ווען ער איז צו צום לאַמפ, האָבן די קינדער זיך ממש פארוואונדערט, ווי

ער האָט זיך פאר דער לעצטער צייט געפֿיטן: ער איז געווען אין א שפּאַגל-
נייעם מונדיר און האָט שוין פארמאָגט גאנץ פיינע וואַנסעס און אפילו א
בערדל; ער איז טאקע באמת שוין געוואָרן א גרויסער. דער פנים א צו-
פרידענער, אפילו א שטאַלצער. די אויגן האָבן געפלישטשעט, און די ליפן
האָבן געשמייכלט, כאָטש ער האָט זיך באמיט האלטן זיך ערנסט...

אַנטווענדיק דעם מונדיר, האָט ער ניט אויסגעהאלטן און צונופֿדרייענ-
דיק א פאפיראַס, האָט ער געזאָגט זיינריכן:

— וואָס וועסטו זאָגן, זשעני, ווי איך האָב מיך דאָ ארומגעטאָן? און
גראָד א שווערער פאל. דער אלטער חמור, רודניצקי, וואָלט דאָ געוויס ארי-
בערגעפעקלט אויף יענער וועלט דער מאמען, אָדער דעם קינד און נאָך אפשר
ביידן צוזאמען..

זיינריך האָט אָפּגעפירט די אויגן פון וואנט און געענטפערט:

— ביסט א כוואט, מיטע! יע, מיר האָבן באוויזן צו קומען אהער צו
דער רעכטער צייט. ווער ווייס, ווען מיט צוויי יאָר צוריק... ביי מיין
קאטיען..

זיין קול איז פארשטיקט געוואָרן... ער האָט זיך אָפּגעקערט.

— און פונדעסטוועגן, — האָט ער געזאָגט, — געבוירן און שטארבן...
ווי נאָענט... צוזאמען... יע, ס'איז א גרויסער סוד.

מיכאאיל האָט א קוועטש געטאָן מיט די פלייצעס.

— דער סוד אָבער, ברודער, איז אונז באקאנט ביז זיין ערשטער
סיבה, פּמעט ביז זיין עלעמענטארן קעמערל...

די קינדער האָבן געגאפט און ניט געוואוסט, אויף וואָס זיך אנטשליסן,
ערשטנס, איז אלץ אויסגעקומען אזוי וואָכעדיק, שוין צו וואָכעדיק; צווייטנס,
האָבן זיי פארשטאנען, אז אפילו אין אַט דער דאָזיקער נאכט קענען זיי אויך בא-

קומען א רעכטן פסק פאר זייער עובדא, און אפילו נאָר אן אויסרייד פאר מיכאאילן אין די אויגן, וואָלט זיי געווען זייער און זייער ניט אנגענעם. זער ווייס, וואָס עס וואָלט ארויס פון אָט דעם אומבאשטימטן מצב, ווען ניט אן אומגעריכטער צופאל.

די טיר ביים אריינגאנג האָט א סקריפ געטאָן, האָט זיך עסוואָס אויפֿגעעפנט, און עמיצער האָט אריינגעקוקט דורך דער שפארונע, די קינדער האָבן געמיינט, אז דאָס האָט די ניאניע זיך סוף-כל-סוף ארומגעזען, אז זיי זיי גען ניטאָ, און גענומען זיי זוכן. די שפארונע איז ברייטער געוואָרן, און ס'האָט זיך דורך איר אריינגערוקט עפעס אן אומבאקאנטע קאָפּ מיט נאסע האָר און באַרד. די קאָפּ האָט זיך פחדליווע ארומגעקוקט, און א פרעמדער פויער איז שטיל אריין אין פאָרצימער. ער איז געווען אין א וויסער בורקע מיט א פייטש צווישן פאס, און אויף די פיס האָט ער געטרעגן מוראדיק גרויסע שטייול. די קינדער האָבן זיך צוגעדריקט צום וואנט לעס קעסטל.

דער פויער האָט געטופעט מיט זיינע שטייול אויף איין אָרט, האָט לייכט א הוסט געטאָן און בפיוון אווי שטיל, אז קיינער אין שלאָפצימער זאָל אים ניט הערן. אלע באוועגונגען זיינע זיינען געווען אומדרייסטע, און די טיר הינטער זיך האָט ער געלאָזן האלב אָפּן, ריכטיק, ווי ער וואָלט דערמיט זיך פארזיכערט דעם צוריקגאנג אין פאל, אויב ס'וועט האלטן שלעכט. א הוסט טוענדיק נאָך אמאָל און נאָך שטילער ווי פריער, האָט ער אָנגעהויבן קראצן די פאטיליצע. אויבן האָט ער געהאט בלויע, א בערדל — א העל-בלאָנדע, און די מורא און פארצווייפלונג וואָס ס'האָט אויסגעדריקט זיין פנים, האָבן ניט ווילנדיק צוגעצויגן צו זיך די סימפאטיע פון די קינדער.

דער אומרויאקער שעפטשען פון די קינדער און אויך די רגילות צו האלבפונסטערקייט, וואָס אָט געהערשט אין פאָדערצימער, האָבן דעם אָנגעקום מענעם אומבאקאנטן באלד אָנגעוויזן זיינע שכנים. ער איז, ווייזט אויס, דער פון ניט נתפּעל געוואָרן. זיין פנים האָט אויסגעדריקט צוטרוי און פרייד.

שטיל אויף די שפיץ-פינגער, כאָטש זייער אומגעלומפערט, איז ער צו צום קעסטל.

— וואָל איך... ט'איר באפעלן אויסשפאנען די פערד? — האָט ער גע-
פרעגט מיט אזא מין קינדערשן צוטרוי צו זייער „באפעל“, אז די קינדער
זיינען שוין אינגאנצן געקומען צו זיך.

— איר האָט דאָס געבראכט דעם פּיטשינקן? — האָט א פרעג געטאָן
מאשע.

— ע, וואָס פאר א פּיטשינקן? כ'האָב געבראכט דעם פאן מיטן פאניטש...
וואָס—וואָל איך אויסשפאנען, צי ווי?

— מיר ווייסן נישט, — האָט געזאָגט מאָרדעלע.

— טאָ טו אָט וואָס: גיי, פאניטשעק, אריין אָט דאָרטן, אין יענעם
צימער און גיב א פרעג ביים פאניטש מיכאאיל, וואָס וועט ער זאָגן?

— גיי אליין.

— איך, פארשטייט איר מיך, האָב מורא... מיר איז דאָס, מיר איז
ניט דאָסיק... כ'מיין, אז איר וואָלט פונדעסטוועגן אריין, אייך איז באקוועמער.
מ'עט אייך גאָרניט טאָן.

— און דיר?

— עי, ס'ארא נישט פארשטענדיקער דו ביסט, יאטל, גיי שוין גיי...

ער האָט ארויסגעשלעפט מארקן פון ווינקל און צוגעשטופט צום טיר.
מארק וואָלט זיך געוועסט בעסער לאָזן באגראָבן לעבעדיקעררייט, איידער
באווייזן זיך פאר אלעמען און דער עיקר פאר מיכאאילן אין איין העמדל און
אזוי פלוצלונג נאָך דעם אומבאקאנטנס האנט האָט אים פעסט געשטופט
פאָרויס.

— וואָס איז דאָס? עס יאָגט פון ערגעץ... — האָט זיך דערהערט דער מאמעס שוואכער קול. מיכאאיל האָט זיך אומגעדרויט אויפן שטול, און מארק האָט פארשטאנען, אז זיין גורל איז שוין באשלאָסן. ער האָט מיט כּעס אָפּגעשטופט פון זיך דעם אומבאקאנטנס האנט און איז העלדיש ארויסגעטראָטן פאר די פארוואונדערטע צוקוקערס.

— ער זאָגט, אָט דער... — האָט מארק אָנגעהויבן הויך מיט א דייט-לעכן מיין, ארויפלייגן די גאנצע שולד פון זיין אומגעריכטן וויזט אויפן פויער, — גיי דערוויס זיך, זאָגט ער, צי זאָל איך אויסשפאנען, צי ניט?

— ווער, וואו? — האָט געפרעגט דער טאטע, וואָס האָט זיך אָנגעדרייט אויפן שמועס.

— דאָרטן, אָט דער פויער.

דער פויער אָבער האָט זיך דערווייל בגנבה ארויסגערוקט און זיך האלב באהאלטן הינטער דער טיר; ער האָט דיפלאָמאטיש געווארט אויפן סוף פון דער שפּיל. דאָס באמערקנדיק, איז מאשע געוואָרן אויסער זיך.

— און דו, וואָס באהאלטסטו זיך? געזען, איינער קען: מארקלען אריינגעשטויסן, און אליין באהאלט ער זיך!..

אָט דער אריינמישן זיך האָט זיי אלעמען ארויסגעגעבן, מיכאאיל האָט גענומען פון קאָמאָדע די ליכט, אויפגעהויבן איר איבערן קאָפּ און באלויכטן די קינדער.

— הע, הע! — האָט ער אויכערופן — דאָ איז דאָך א גאנצע כא-ליאסטרע, אן כוועדקע-נאר אויך מיט זיי. כוועדקע, דאָס ביסטו דאָרטן א?

— טאָ ווער זשע, איך! כ'האָבגעוואָלט פרעגן, צי זאָל איך אויסשפאנען?

— פארמאך די טיר, גלאָמפּ! — האָט אויסגעשריען מיכאאיל. — גיי ניט אוועק! ווארט אין פאָרצימער!

דער פויער האָט מיט גרויס אומחשק געפאָלגט.

— נו, איצט צום פסק: ווי אזוי קומט איר אהער, איר אזעלכע און אזעלכע? צו וואָס האָסטו זיי אהער געבראכט, כוועדקע?

— וועלכער שד האָט זיי דאָ געבראכט... איך בין נאָר געקומען פרעגן, צי אויסשפאנגען, כ'גיב א קוק — א פולער ווינקל, אָט וואָס! פון מיינעטוועגן! אָט זאָגט די קליינע פאנאָטשקע: דו האָסט געבראכט דעם פיטשינקן... הערסט א פיטשינקן, אן אקציע כלעבן..

אלע האָבן זיך פונאנדערגעלאכט.

— נו, איצט דערציילט איר אליין, ווי זייט איר אהער געקומען?

ביידע יינגלעך האָבן אומעטיק ארָאָפגעלאָזן די קעפלעך... זיי האָבן געווארט אויף עפעס אומבצווייגלעכעס, און אנשטאָט דעם זיינען זיי גאָר אריינגעפאלן אויף א פארהער, און נאָך צו מיכאאילן.

— מיר האָבן דערדערט, א פיבצעלע מיינט, — האָט זיך איין מאשע ארויסגעשטעלט.

— נו, איז וואָס?

— איז אונז געווען טשיקאווע, — האָט ברוגולעך געענטפערט מארק — פון וואנען?

— אָהאָ, אָהאָ! — האָט זיך אָפגערוסן היינריך, וועלכער האָט דערווייל ארויפגענומען צו זיך אויף די הענט זיין שורען. — אָט דאָס איז א קשית! פרעג אים — האָט ער אָנגעוויזן אויף מיכאאילן — ער ווייס אלץ.

מיכאאיל האָט מיט א מאַדנער גרינגשעצונג פארריכט די ברילן.

— אין גראָז געפונען, — האָט ער געזאָגט, א טרייסל-טוענדיק מיט די לאָקן.

מיכאאילס גרינגשעצונג האָט מארקן א נעם געטאָן.

- בארישקייטן, — האָט ער אויסגערוּפֿן אויפֿגע־רעגט. — מיר ווייסן, אז דאָס קען ניט זיין. אויפֿן גאס רעגנט, עס וואָלט זיך פֿארקילט.
- נישט איינס, — האָט זיך פֿונאנדערגעלאכט היינריך — איין תּשערה אַרָפּ. אהער, מישע, די צווייטע.
- מ'האָט אַראָפּגעלאָזן פֿון הימל אויף א שנידעלע.
- יע, יע, דערציילט א מעשה... — האָט געזאָגט מאַרק, אריינגייענדיק אלץ מער אין דער ברען. — ווייזט אויס, אז איר אליין ווייסט ניט. מיר אָבער ווייסן!
- טשיקאווע. מסתּמא פֿונם אלטן באַר, דער ניאניע?
- ניין, ניט פֿון דער ניאניע.
- טאָ פֿון וועמען?
- פֿון... פֿונם יידן מאַשקע.
- נאָך בעטער! וואָס-זשע האָט ער אייך דערציילט, דער חכם-מאַשקע?
- דערצייל, וואַסיע! — האָט זיך מאַרק געווענדעט צו בעל-מוחן.
- דערצייל דו! — וואַסיע איז געווען זייער פֿארשעמט און האָט זיך געפֿילט זייער דערשלאָגן פֿון מיכאאילס אָפּוואַקן. מאַרק אָבער פֿלעגט זיך ניט אזוי לייכט אונטערגעבן אונטער יענעם שטימונג.
- וועל איך טאקע דערציילן, וואַסיע? — האָט ער חוצפֿהדיק געזאָגט, ארויסטרעטנדיק פֿאַרויס. — ביי גאָט זיינען פֿאַראַן צוויי מלאכים...
- און ער האָט דרייט אָנגעהויבן פֿונאנדערצוויקלען מאַשקעס טעאָריע, באפּוצט מיט וואַסיעס פֿאַנטאַזיע. וואַס ווייטער ער האָט גערעדט, אלץ דרייט טער איז ער געוואָרן, ווייל ער האָט באַמערקט, ווי מיט זיינע רייד האָט געוואַקסן די אלגעמיינע אויפֿמערקזאַמקייט. אפֿילו די מאַמע האָט צוגערופֿן

דעם טאטן און געבעטן, אז מארק זאל ריידן העכער, זי זאל אויך הערן.
 היינריך האָט אויפגעהערט צו צערטלען זיין שווען און האָט אָנגעשטעלט אויף
 מאַרקן זיינע גרויסע אויגן; דער טאטע האָט געשמייכלט און ליבלעך צוגע-
 שאַקלט מיטן קאָפּ. אפילו מיכאאיל, כאָטש ער האָט איראַניש צוגעשאַקלט
 מיט דער רעכטער פוס, וואָס אין געווען פארלייגט אויף דער לינקער, איז,
 ווייזט אויס, אויך געווען שטארק פארינטערעסייט.

— ס'איז טאקע אלץ... אמת? — האָט געפרעגט מאַרק, ווען ער האָט
 געענדיקט.

— אמת, אמת, מיין קינד! — האָט מיט האַרץ אויסגערופן היינריך.
 ראָ האָט מיכאאיל, וועלכער האָט מיט א מינוט פריער געזאָגט, אז
 קינדער געפינט מען אין גראָן, אומגעדולדיק זיך אַויסגעדייט אויפן שטול.

— גלויב ניט, מאַרק! ס'איז אלץ נאָרישקייטן! נאָרישע פּבא מעשיות
 פון מאָשקען... אן איינמאל! — האָט ער זיך אומגעדייט צו היינריךן—פאַר-
 האקן א קינדערשן מונדל מיט אזוינע נאָרישקייטן.

— און דו? אָט נאָר וואָס מיט דיינע גראָן?

— דאָס איז ניט אזוי שעדלעך: דאָס איז א פולטער אבטורד, פון וועלכן
 די קינדער וועלן זיך זייער לייכט באַפרייען.

— נו, טאָ דערצייל זיי דו, אויב דו קענסט...

— ווייסט דאָך, אז איך וואָלט געקענט...

— וואָס?

מיכאאיל האָט זיך אויך פונאנדערגעלאכט.

— דערציילן די פינאַלענע, פאָפולער, פּרשטייט זיך... כ'מיין, אז דאָס
 וואָלט שוין געווען דער אמת.

— אומויסט מיינסטו...

— וואָס הייסט?

— דו ווייסט אביסל און מיינסט, אז דו ווייסט אלץ... זיי אָבער פילן דעם סוד און סטארען זיך אים פארקערפערן אין בילדער... לויט מײן מיינונג זיינען זיי געענטער צום אמת...

מיכאאיל איז אומגעדולדיק אויפגעשפרונגען פון שטול.

— יע, איך וואָלט דיר עפעס געזאָגט, זשעני!.. נאָך ניט איצט איז די צייט. אָט האָסטו דיר די בעסטע מאָס: פּראָפּירט איר אלע מיט אייער, אָדער, בעסער, מיט מאָשקעס טעאָריע, אויפטאָן דאָס, וואָס, ווי דו האָסט מיט לאנג געזען, מיר האָבן אויפגעטאָן מיט דער הילף פון דער פיזיאלאָגיע... יע, איר וועט זיך צוגיסן, גיין קברים רייסן, אויף מלאכים ווארטן, און די קראנקע וועט אויסגיין...

— נו, און מיט דער פיזיאלאָגיע שטארבט מען ניט? ווער ווייס דאָס נאָך בעסער, ווי איך... — האָבן טעמפּ אָפּגעקלונגען היינריכס לעצטע ווערטער.

— דאָס איז דאָך אן איינצלנער פּאַקט, און נאָך א שלעכטע פיזיאלאָגיע דערצו...

— פאר מיר אָבער, באגרייף, איז אָט דער איינצלנער פּאַקט מער אלגעמיינ, ווי אלע דיינע פּללים. ווארט, וועסט נאָך, אפשר, אמאָל באגרייפן, וואָס אזוינס עס באטייט דער טויט פון א ליבן מענטשן און צי דאָס איז אן איינצלנער פּאַקט!

— דער אמת איז העכער פארן פּערזענלעכן געפיל, — האָט געזאָגט מיכאאיל און איז אנטשוויגן געוואָרן. ער האָט פארשטאנען, אז מיט היינריכן קען מען איצט אָט דעם שמועס מער ניט פירן.

VIII.

אין צימער איז שטיל געוואָרן. די קינדער האָבן געגאָפּט. זיי האָבן קיין וואָרט נישט פאַרשטאַנען פון דעם אלעמען, וואָס ס'איז דאָ גערעדט געוואָרן. איינס האָבן זיי אָבער געפילט: דאָס איז קריטיק פון זייער טעאָריע. זיי זיי נען געווען זייער דערשלאָגן און אומעטיק.

דאָ האָט כוועדקע, פון וועלכן אלע האָבן שוין פאַרגעסן, ווידער ארויס-גערוקט די קאָפּ פון אונטערן שוועל פון דער טיר.

— זאָל אַך אױסשפּאַנען, צי נישט? — האָט ער געזאָגט מיט א זייער טרויעריקן קול.

אָט די אריינמישונג איז אלעמען אױסגעקומען זייער גוט צום האנט.

מיכאאיל האָט זיך ברייט פונאנדערגעלאכט.

— אָתאָ! — האָט ער געזאָגט — אָט האָט זיך נאָך א חכם געפונען. לאָמיר איצט מאכן א קליינע אינדוקציע. ווי מיינסטו, כוועדער, וואוהין זיי נען מיר עס מיט דיר געפאָרן?

— כ'מיין, גיט ערגעץ-אנדערש, אָט טאקע אהער.

ער האָט אױפּגערוקזאַם, גיט אַפּרייסנדיק די אױסגעראטשעטע אויגן גע-קוקט אויף מיכאאילן, פונקט ווי ער וואָלט זיך שרעקן פאַר זיינע שפּאַס-ווערטלעך.

— נו?

— נו, וואָס נו?

— נו, זיינען מיר געקומען אהער, צי נישט?

— ע, רק איר מאכט חזק. וואָס איז דאָ צו פרעגן קלאָו

— טאָ למאי זאָלן די פערד שטיין אויפן רעגן, געטש איינער?

— אָט... אָט אויך מיין איך אזוי, — האָט זיך כוועדקע דערפרייט. —
ס'רעגנט שוין אפילו ניט, נאָר למאי זאָלן די פערד גלאט אזוי שטיין? כ'גיי
אויסשפּאַנען. וואָלט איר דאָך באלד אזוי געזאָגט...

און האָט זיך גיך אָפּגעטראָגן, זייענדיק העכסט צופרידן.

— נו, און איר אויך... מאַרש צוריק! — האָט געזאָגט דער טאטע.

— און... און דאָס פיצעלע? — האָט טרויעריק געזאָגט מאשע.

דער בעל-דבר אליין איז געהאט געלעגן אין שלאָפּזימער. די מאמע
האָט עפעס שטיל א זאָג געטאָן, און אינגיכן איז אריין די אקושערקע
מיט א גאנצן פאק שייניקע קלאַרינקע וויקעלעך אויף די הענט.

פון צווישן דעם גאנצן בארג וועט האָט ארויסגעקוקט א קליין קעפעלע.
די ייגעלעך האָבן געקוקט גלייך, סתם אין דער וועלט אריין. אויפן פנימל איז
געזען אויסגעגאָסן א מאַדנע ערנסטקייט. אָט דער אויסדרוק מאכט אָפּט די
קינדערשע פנימלעך פאר זקנים. די מיידעלע האָט געבענעצט און זיך געצויגן.

— א בעל-גאוהניצע, — האָט מאשע, אויפהייבנדיק זיך אויף די שפיץ-
פינגער ארויסגעטראָגן איר פּסק, איין גאָט ווייס, פארוואָס.

ווען די מאמע וואָלט געזען געזונט, וואָלט זי זיך געזויט דערמאָנט, אז
מוזל ברענגען די קינדער די מלבושים. איצט אָבער האָט זיך קיינער אויף
זיי ניט ארוםגעקוקט, קיינער האָט גאַרניט באמערקט אז די קליינווארק שטייט
אין די הילע העמדלעך. שורע איז געהאט געפליבן ביים טאטן אויף די הענט.

ארויסגייענדיק אין קאָרידאָר, איז מאשע גלייך אוועקגעלאָפּן אין קינ-
דערצימער. די יינגלעך אָבער האָבן זיך פארהאלטן. מאַרק האָט דערזען דורך
דער אויסנווייניקסער טיר, אז לעם שטאל שטייט א קארעטקע, און כוועדקע
האָט שוין אויסגעשפּאַנט די פערד און פירט זיי אונטערן שאָפּע. דאָס האָט
אים פארינטערעסירט, און ער איז ארויס אויפן גאניק; וואסיע — נאָך אים.

כוועדקע האָט צוגעבונדן די מערד. דערנאָך האָט זיין ווייסע בורקע א גיינע געטאָן לעם דער קארעטקע. ער האָט ארויסגעשלעפט פון דאָרטן א גרויסן טשעמאָדאָן. ארויסשלעפנדיק אים אויפן גאניק און אוועקשטעלנדיק אויפן אויבערשטן טרעפל, האָט ער מיט א באאיווער היימישקייט, אויף זיין שטיינער, זיך געווענדעט צו מאַרקן.

— אפנים ביי אייך איז דאָרטן עפעס געבוירן געוואָרן?

— ניט עפעס, נאָר א מיידעלע.

— זאָג איך דאָך. און איבער וואָס האָבן זיך דאָס די פאנישעס

געאמפערט?

— איבער דעם, פארשטייסטו מיר... מיר זאָגן, אז ביי באָט זיינען דאָ

צוויי מלאכים...

— נאָג, ניט צוויי — א טאָ, א טיין ביטל... ס'פעלט ניט.

— טאקע? און מיר האָבן זאָגן: גארניק קיינן!

— נאָג... דער יונגער פאנישט האָט שוין אזא טבע; ער וועט דיר

אמאָל אזוי אריינהאקן, אז די וועלט האָבן צום לאַכן, און צום לאַכן!

און כוועדער האָט זיך דעריי אַליין פונדערהעלעכט.

די קינדער האָבן דערשמירט צו אים פולן צוטרוי.

— אמת, אז די מלאכים פריענען עס די קינדער?

— האָ... כ'מיינ... אז... מ'דארף קלערן די ווייבער... ניט קיין אַנ-

דערער... די נשמה זעסט, דאָס יע, די נשמה פריענען טאקע מלאכים. אויף

אזוי ווייט זייט איר גערעכט. יע, יאטן, די נשמה... נו, און איך, יאטלעך,

דארף אוועקטראָגן דעם טשעמאָדאָן, אָט וואָס. אגיס וואָלט איך אייך דאָ דאָס

אַלץ נוי געהערק אויפגעקלערט...

און כוועדקע האָט ארויפגעוואָרפן צו זיך אויף די פלייצעס דעם גרויסן
טשעמאָדאן.

די קינדער האָבן זייער געזשאלצוועט. דאָרטן, אין קאבינעט, איז זייער
טעאריע, וואָס האָט זיי אין קינדעריימער אויסגעזען אזוי קלאָר און פאר-
שטענדלעך, א ביסל פארשלייערט געוואָרן. זיי האָבן זיך דערפון דערפילט
צעבראָכן און דערשלאָגן. דער קורצער שמועס אָבער מיט כוועדקען האָט ווידער
אליץ א סך קלאָרער און פארשטענדליכער געמאכט.

און ביידע האָבן גלייכצייטיק א קוק געטאָן אויפן הימל.

ערשט איצט האָבן זיי באמערקט, אז אויפן הויף איז אליץ אויך משונה-
דיק, ניט געוויינלעך. קודם-כל, שוין דאָס אליין, וואָס זיי שטייען דאָ, אויפן
גאנצן באַרוועט און נאקעט, איצט אין אזא שעה, און עס נעמט זיי דורך א
קילער פייכטער ווינט. אחוואַדעם האָבן דאָ און דאָרט אויפן הויף מאָדנע גע-
גלאנצט די קאלירטעס, אָפּשפיגלענדיק אין זיך דעם אומגעוויינלעכן, סודומפולן
אָפּשיין פון נאכט הימל. דער סאָר האָט זיך נאָך אליץ געווינגט, ריכטיק, ווי
ער האָט נאָך ניט געקענט אליץ קומען צו זיך פון די אומגעוויינלעכע נאכט-
אויפּרעטונגען. דער הימל האָט זיך געלייטערט, און דערפאר האָבן זיך אליץ
בולטער און שארפער אויסגעטיילט די גרויסע שווערע און צוקודלטע וואָלקנס.
ס'האָט אויסגעזען, ווי עמיצער וואָלט געהאט אדורכגעפלוין איבערן הימל,
האָט אליץ צעגראָבן, צעוואָרפן, און איצט איז אזוי שווער געדען אליץ ווידער
צו ברענגען ביז טאָג אין אָרדענונג. אומעטום האָט זיך געלאָזט פילן די איילעניש,
א דיבער וואָלקן, וואָס האָט זיך אויסגעצויגן ביזן סאמע מיטן הימל, ווי א
מוראדיק לאנגער זייל, האָט זיך אויף גיך איינגעצויגן, דער זייל האָט זיך
צעבראָכן אויף עטלעכע סקיפעס, וואָס האָבן פארדעקט אייניקע שטערנס, בעת
פון צווישן זיי האָבן שוין דרייטט געוואונקען אנדערע. גאנצע שטיקער, צו-
וואָרפענע דאָ און דאָרט איבערן הימל, האָבן זיך צווייפגעקליבן אויף איין
אָרט, זיך באהעפט אין איין כמארע, וואָס האָט זיך אראָפּגעזעצט אליץ מער

און מער אויף א.ט.ן צו; און לויט דעם, ווי די כו ארע פלעגט זיך אראפזעצן, פלעגט ווערן אלץ ליכטיקער און ליכטיקער, און מ'האָט שוין געקענט ארויס-זען, ווי די זַסינע אין סאָד בייט זיך פון ווינט, ווייענדיק מיט אירע פון אונטן ווייסע בלעטער.

און די קינדער האָט זיך אויסגעוויזן, אז אויפן הימל, האָט לייטערס זיך, טראָגט זיך א העלער מלאך, וואָס שפארט זָן מיט זיינע טונקעלע פליגלען עט ווייט-ווייט, אוש ביז די וואַלקנס. ביידע יינגלעך האָבן געהאט בדעה דאָ טרעפן דעם זון-אויפגאנג, — ס'איז דאָך אזוי אינטערעסאנט — און זיי וואַלטן דאָ נאָך געוויס זאָפּ עשטאנען, ווער ווייס, ווי לאנג, ווען די ניאניע וואָל זיך פלוצ-לונג גיט כאפן. בורטשענדיק איז זי געלאָפן איבערן קאָרידאָר אין א מאָדנעם יאוש אן מיט א געוואלטיקן אימפעט. ביזן גאניק איז זי אָבער גיט צו; זי האָט זיך אָפגעשטעלט מיט א זריי טריט פאר דער טיר, אָפרוקנדיק זיך צום ווענטל, איבערלאָזנדיק בלויז א שמאָלן דורכגאנג פאר די קינדער.

— הא, גיט געדאכט זאָלט איר ווערן! — האָט זי אויסגעשריען. —
הלטאיס, ראבושניקעס! געזען פארקראַכן! קיין כאָלעריע נעמט זיי גיט!
א-ריין!

די יינגלעך וואַלטן גערן אויסגעמיטן אָט דעם געפערלעכן אדורכגאנג, נאָר זיי האָבן שוין אליין פארשטאנען, אז די עובדא זייערע איז שוין צו שרייאיק, און די ניאניע האָט פולקום רעכט אויף נקמה. ס'איז געבליבן, על-כן, נאָר פארלאָזן זיך אויף דער פלינקייט.

בעל-מוח איז געווען דער ניאניעס ליבלינג, און כאָטש ער איז געלאָפן דער ערשטער, האָט ער פונדעסטוועגן געקריגן א לייכטן קלעפל. דערפאר אָבער האָט מארק געכאפט א פאטש, אז ס'האָט אָפגעקלונגען איבערן גאנצן קאָרידאָר. פונדעסטוועגן, צולויפנדיק ביז א העלפט קאָרידאָר, האָט ער זיך אָפגעשטעלט און גאנץ גלייכגילטיק געזאָגט:

— מיינסט, ס'טוט שטארק חיי? א תאָר אויך ניט! ס'איז נאָר געווען

הויך!

אין א תאלבע שעה ארום האָט זיך אין שטוב אלץ באַרוואַיקט, כאָטש
זייט ניט אלע האָבן געשלאָפן.

דער מאַטע האָט איצט געקלערט וועגן דעם, או די הוצאה איז
א סך גרעסער געוואָרן און דער געהאלט איז אזוי אויך קיים-קיים.
די מאַמע האָט אויך געקלערט וועגן דעם. זי האָט געהייסן זיך דערלאנגען
דער מיידעלע, האָט געקוקט אויף איר און געוויינט, ווייל זי האָט אליין
אויף קלאָר ניט געוואוסט, צי זי דארף זיך פרייען מיטן נייעם לעבן
ציי אזעלכע קליינע מיטלען. מיכאאיל האָט אָנגעהויבן צודרעמלען און האָט
דורכן דרעמל געקלערט וועגן לעבן, וואָס איז אזוי שיין. היינריך אָבער איז
ניט געשלאָפן, ער האָט געקוקט אין דער פּינסטער און געקלערט וועגן טויט.
וואָס איז ער אזוינס?

נאָר די קינדער האָבן רואיק און שטארק געשלאָפן.

סוף.

פארלאג „דאס בוך“ ביאליסטאק.

ס'ערשיינט:

„דאמבנ! און זון“ פון טש. דיקינס — יידיש י. כוואט

„ס אה א ר א“ פון מעטש — יידיש פ. ראקאווסקי

„ביבלישע מעשהדעך“ פון י. פאט

„קוק און פורוו“ — יידיש קאמקאווסקי

דאס לעבן פון די חיות — טאמפסאן

א נייע סעריע קינדער מעשהדעך

